

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Recidive en Nazorg: Onderzoek onder Oud-Bewoners van Exodus, DOOR, Moria & Ontmoeting.

Wingerden, S.G.C. van; Alberda, D.; Moerings, L.M.; Wartna, B.S.J.;
Wilsem, J.A. van

Citation

Wingerden, S. G. C. van, Alberda, D., Moerings, L. M., Wartna, B. S. J.,
& Wilsem, J. A. van. (2010). *Recidive en Nazorg: Onderzoek onder
Oud-Bewoners van Exodus, DOOR, Moria & Ontmoeting*. Den Haag:
Boom Juridische Uitgevers. Retrieved from
<https://hdl.handle.net/1887/43146>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43146>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Recidive en nazorg

Onderzoek onder oud-bewoners van
Exodus, DOOR, Moria & Ontmoeting

Recidive en nazorg

*Onderzoek onder oud-bewoners van Exodus,
DOOR, Moria & Ontmoeting*

Mr. drs. Sigrid van Wingerden

Drs. Daphne Alberda

Prof. dr. mr. Martin Moerings

Dr. Bouke Wartna

Dr. Johan van Wilsem

Universiteit Leiden in samenwerking met het WODC
In opdracht van Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland

Boom Juridische uitgevers
Den Haag
2010

Lay-out: AlphaZet prepress, Waddinxveen

ISBN 978 90 8974 316 9

NUR 820

www.bju.nl

© 2010 S. van Wingerden, D. Alberda, M. Moerings, B. Wartna & J. van Wilsem / Boom Juridische uitgevers

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland (SEN) (verder aangeduid als Exodus), Stichting DOOR, Stichting Moria en Stichting Ontmoeting zijn organisaties die opvang en begeleiding bieden aan (ex-)gedetineerden. De programma's die deze nazorgorganisaties verzorgen, richten zich op hulp bij het vinden van een woonruimte en een baan, bij het omgaan met geld, bij het herstellen of opbouwen van relaties met vrienden en familie, en bij het nadenken over datgene wat het leven zin geeft. Met het programma wordt beoogd de bewoners te resocialiseren en recidive te verminderen. Een belangrijke vraag is daarom hoe het gesteld is met de recidive: recidiveren oud-bewoners van Exodus, DOOR, Moria of Ontmoeting minder dan andere ex-gedetineerden? Dat is de vraag die in deze studie centraal staat.

Dit onderzoek zou niet mogelijk zijn geweest zonder de medewerking van JustID, waarvoor wij zeer erkentelijk zijn. Daarnaast zijn wij Elke Jetten dank verschuldigd voor het opzoeken van de strafbladgegevens bij JustID. Verder willen wij de vier nazorgorganisaties bedanken voor het aanleveren van de bewonersgegevens en in het bijzonder Robert Prang, Rien Timmer en Antoinette van Gerven van Exodus, Johan Swart van Stichting DOOR, André Stuart en Helen van den Doel van Stichting Moria en Hans Dingemanse van Stichting Ontmoeting voor hun commentaar op eerdere versies van dit rapport.

Sigrid van Wingerden
Daphne Alberda
Martin Moerings
Bouke Wartna
Johan van Wilsem

Leiden, april 2010

Afkortingen

3RO	De drie reclasseringsorganisaties Reclassering Nederland (RN), Stichting Verslavingsreclassering GGz (SVG) en Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LJ&R)
ATC	Arbeids- en trainingscentrum
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DOOR	Door Opvang en Ontmoeting Resocialisatie
ISD	Inrichting voor stelselmatige daders
IWP	Individueel werkplan
JustID	Justitiële Informatiedienst
OBJD	Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
PP	Penitentiair programma
SEN	Samenwerkingsverband Exodus Nederland
VCA	Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers
v.i.	Voorwaardelijke invrijheidstelling
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Inhoudsopgave

VOORWOORD	V
AFKORTINGEN	VII
SAMENVATTING	1
1 INLEIDING	5
2 ONDERZOEKSMETHODEN	9
2.1 Dataverzameling	9
2.2 Onderzoeksmethoden	10
3 DE ORGANISATIES EN HUN OUD-BEWONERS	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Exodus	15
3.2.1 Organisatie	15
3.2.2 Doelgroep	16
3.2.3 Het programma	17
3.3 Stichting DOOR	20
3.3.1 Organisatie	20
3.3.2 Doelgroep	20
3.3.3 Het programma	21
3.4 Stichting Moria	22
3.4.1 Organisatie	22
3.4.2 Doelgroep	23
3.4.3 Het programma	24
3.5 Stichting Ontmoeting	26
3.5.1 Organisatie	26
3.5.2 Doelgroep	26
3.5.3 Het programma	27
3.6 De oud-bewoners	28
4 RECIDIVE	33
4.1 Recidiveprevalentie, -frequentie en -omvang	33
4.2 Geobserveerde en voorspelde recidive	35
4.3 Multivariate analyse	35
4.4 Exodushuis	38

5	VERHOUDING TOT EERDERE RECIDIVECIJFERS	41
6	CONCLUSIE: WERKT HET?	43
6.1	Werkt het?	43
6.2	Beperkingen aan het onderzoek	46
6.3	Aanbevelingen	47
	LITERATUUR	49
	BIJLAGEN	
	Bijlage 1: Strafrechtelijke recidive van de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties, uitgestroomd in de periode 1999-2007	51
	Bijlage 2: Recidivefrequentie van recidivisten onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007	52
	Bijlage 3: Recidiveomvang onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007	53
	Bijlage 4: Recidiveprevalentie naar wijze van uitstroom (totale groep)	54
	Bijlage 5: Recidiveprevalentie onder oud-bewoners van Exodus; uitgesplitst naar Exodushuis, justitieel kader en sanctie	56

Samenvatting

Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland is een organisatie die (ex-)gedetineerden opvangt en helpt te resocialiseren. Ook Stichting DOOR, Stichting Moria en Stichting Ontmoeting bieden opvang en begeleiding aan (ex-)gedetineerden. De programma's die deze nazorgorganisaties bieden, richten zich op hulp bij het vinden van een woonruimte en een baan, bij het omgaan met geld, bij het herstellen of opbouwen van relaties met vrienden en familie, en bij het nadenken over datgene wat het leven zin geeft. Met het programma wordt beoogd de bewoners te resocialiseren en recidive te verminderen. Een belangrijke vraag is daarom hoe het gesteld is met de recidive onder de oud-bewoners van Exodus en de andere nazorgorganisaties. Recidiveren de ex-gedetineerden die het programma van Exodus of een van de andere organisaties hebben gevolgd minder dan andere ex-gedetineerden?

Dit is onderzocht volgens de methode van de *Recidivemonitor* voor 1.448 oud-bewoners van de nazorgorganisaties: 1.142 van Exodus, 137 van DOOR, 103 van Moria en 66 van Ontmoeting.

De resultaten tonen aan dat twee jaar na het verlaten van Exodus of een van de andere nazorgorganisaties 49,3% van de oud-bewoners gerecidiveerd heeft. Bewoners die het programma hebben afgemaakt, hebben twee jaar na het vertrek bij de organisatie half zo vaak gerecidiveerd als bewoners die voortijdig zijn weggestuurd (31,2 % versus 63,3%). Afmakers doen het dus aanzienlijk beter dan afhakers. De recidive onder bewoners die op vrijwillige basis voortijdig zijn uitgestroomd is met 53,7% hoger dan onder de afmakers maar lager dan onder de afhakers.

Van alle oud-bewoners van Exodus heeft twee jaar na het verlaten van het Exodushuis 47,4% gerecidiveerd. Als alle omstandigheden gelijk zijn, zijn er geen significante verschillen in recidive tussen de verschillende Exodushuizen.¹ Bij DOOR, Moria en Ontmoeting bedragen die percentages respectievelijk 55,6%, 64,1% en 45,6%. De recidive onder oud-bewoners van Exodus en Ontmoeting is daarmee lager dan het algemene recidivepercentage van alle ex-gedetineerden. Dat bedraagt na twee jaar namelijk 54,5%. De recidive onder oud-bewoners van DOOR en Moria is hoger dan van de gemiddelde ex-gedetineerde. De recidivecijfers van de oud-bewoners van de nazorgorganisaties kunnen echter niet zo maar vergeleken worden met die van de totale populatie ex-gedetineerden, omdat de oud-bewoners een bepaalde selectie van alle ex-gedetineerden vormen.

1 Zie Tabel 8.

Relevanter is het om de recidivecijfers van de oud-bewoners te vergelijken met hun geschatte recidivekans. Deze kans wordt berekend aan de hand van enkele statische kenmerken, zoals geslacht, leeftijd en aantal eerdere veroordelingen (zie paragraaf 2.2). Voor alle nazorgorganisaties ligt de verwachte recidive hoger dan het algemene recidivepercentage van alle ex-gedetineerden (54,5%). Dit betekent dat de bewoners van de nazorgorganisaties 'zwaarder' zijn dan de gemiddelde ex-gedetineerde. Daarnaast ligt voor alle nazorgorganisaties de feitelijke recidive onder de oud-bewoners lager dan op grond van hun achtergrondkenmerken mocht worden verwacht. Oud-bewoners van Exodus recidiveren 9,5 procentpunt minder dan verwacht. Bij Ontmoeting bedraagt het verschil zelfs 27,9 procentpunt. Oud-bewoners van DOOR en Moria recidiveren respectievelijk 5,4 en 1,7 procentpunt minder dan verwacht, maar deze verschillen zijn statistisch niet significant.

Hierbij kan nog opgemerkt worden dat de berekening van de verwachte recidive uitsluitend plaatsvindt aan de hand van enkele statische kenmerken. Daarbij wordt geen rekening gehouden met dynamische factoren die het recidiverisico negatief of positief beïnvloeden, zoals de psychosociale of verslavingsproblematiek van de (ex-)gedetineerde, zijn thuissituatie, zijn werksituatie of zijn sociale vangnet. Voor de nazorgorganisaties zijn deze factoren wel van groot belang: een (ex-)gedetineerde komt slechts in aanmerking voor een plaats binnen een van de nazorgorganisaties indien hij een of meerdere hulpvragen heeft op het gebied van wonen, werken, relaties, zingeving of financiën. Doordat deze dynamische risicofactoren bij de populatie van de nazorgorganisaties waarschijnlijk sterk vertegenwoordigd zijn, is het veronderstelbaar dat de *base rate* – de verwachte recidivekans van de oud-bewoners – in werkelijkheid hoger ligt dan op basis van statische kenmerken kan worden berekend. Daar staat tegenover dat deze kans ook lager kan zijn: een voorwaarde voor deelname aan de nazorgprogramma's is immers ook dat de (ex-)gedetineerde gemotiveerd is om de criminaliteit de rug toe te keren. Deze motivatie kan ertoe leiden dat de oud-bewoners van de nazorgorganisaties minder zouden recidiveren dan op grond van statische risicofactoren verwacht mag worden. Desalniettemin is het gegeven dat de feitelijke recidive onder oud-bewoners van de nazorgorganisaties lager uitvalt dan op grond van statische kenmerken verwacht mag worden, evengoed een opmerkelijk resultaat, dat als een gunstige uitkomst mag worden opgevat.

Wanneer door middel van een multivariate analyse de invloed van verschillende achtergrond- en verblijfskenmerken in onderlinge samenhang wordt onderzocht, blijken mannen een 1,8 keer zo grote kans te hebben om te recidiveren als vrouwen. Een lagere leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact en een hogere veroordelingsdichtheid verhogen de kans op recidive. Daarnaast is te zien dat de verblijfsduur samenhangt met recidive: hoe langer een (ex-)gedetineerde bij een van de nazorgorganisaties verblijft, hoe kleiner de kans op recidive. Verder is de kans om te recidiveren voor de afhakers, na correctie op de andere kenmerken, 1,3 keer zo groot als voor de afmakers.

Bij Exodus is deze kans voor de afhakers 1,4 keer zo groot. Ten slotte is, ook wanneer rekening gehouden wordt met de invloed van de andere kenmerken, de recidive onder oud-bewoners van Ontmoeting lager dan onder die van Exodus en onder oud-bewoners van DOOR en Moria nog altijd hoger.

De hogere recidivecijfers bij DOOR en Moria kunnen wellicht verklaard worden doordat zij nog niet lang plaatsnemen voor gedetineerden in een justitieel kader hebben. Daarvoor waren er alleen bewoners die vrijwillig aan het programma deelnamen. De methodieken van de organisaties waren destijds niet primair op recidivevermindering gericht. Bovendien was de programmaduur van DOOR destijds aanzienlijk korter: het programma duurde slechts drie tot zes maanden. Sinds bewoners ook in een justitieel kader aan het programma kunnen deelnemen, is de methodiek meer op recidivevermindering gericht. Daarnaast is de programmaduur van DOOR toegenomen naar één à twee jaar. Dit is van belang omdat dit onderzoek aantoont dat een langere verblijfsduur gepaard gaat met minder recidive. De recidivecijfers van DOOR en Moria dienen daarom in dit perspectief te worden beschouwd.

Een belangrijke conclusie van het onderzoek is dat onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties de geobserveerde recidive lager is dan de voorspelde recidive en dat de recidive lager is naarmate bewoners langer aan het programma hebben deelgenomen. Dit kan worden opgevat als een aanwijzing dat de interventie voor deze groepen een gunstig effect zou hebben gehad. Een alternatieve verklaring, dat de oud-bewoners minder recidiveerden dan de gemiddelde ex-gedetineerde omdat zij bijvoorbeeld beter gemotiveerd zijn om op het rechte pad te blijven, kan niet worden uitgesloten. Dit neemt niet weg dat de uitkomsten een gunstig beeld laten zien.

De capaciteit van het Nederlandse gevangeniswezen bedroeg in 2008 ruim 12.000 plaatsen. Deze cellen zijn in dat jaar gevuld geweest door bijna 54.000 gevangenen.¹ Dit betekent dat er bijna 42.000 gedetineerden uit de gevangenis of het huis van bewaring ontslagen zijn.²

Hoewel de gevangenisstraf naast vergelding en beveiliging van de maatschappij ook in het teken staat van resocialisatie, staan veel ex-gedetineerden er op de dag van hun ontslag helemaal alleen voor: zij hebben geen woonruimte, geen werk en geen familie of vrienden om op terug te vallen. Om te voorkomen dat deze mensen niet meteen weer terugvallen in de criminaliteit is nazorg voor hen van wezenlijk belang. Exodus is zo'n organisatie die (ex-)gedetineerden helpt te resocialiseren. Ook Stichting DOOR, Stichting Moria en Stichting Ontmoeting bieden opvang en begeleiding aan (ex-)gedetineerden.³

De begeleiding die deze nazorgorganisaties aanbieden, richt zich op ex-gedetineerden die vrijwillig aan het programma van de nazorgorganisatie deelnemen en op gedetineerden die als onderdeel van hun straf of maatregel bij deze instantie verblijven. Deze laatste gedetineerden kunnen onder verschillende justitiële titels aan het programma deelnemen. Zij kunnen geplaatst worden in het kader van een penitentiair programma (PP), een schorsing van de preventieve hechtenis, of een bijzondere voorwaarde bij een (deels) voorwaardelijke veroordeling. Daarnaast is een verblijf bij een nazorgorganisatie mogelijk in het kader van de extramurale fase van de Inrichting voor Stelmatige Daders (ISD)-maatregel. Sinds 2008 is het ook mogelijk om het programma van een nazorgorganisatie te volgen in het kader van een bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.). Bij een plaatsing van een gedetineerde in een justitieel kader is de samenwerking met de drie reclasseringsorganisaties (3RO⁴) belangrijk: de bewoner staat formeel onder toezicht van de reclassering, maar deze besteedt het toezicht uit aan de nazorgorganisatie. De verhouding tussen de nazorgorganisatie en de reclassering kan daarom getypeerd worden als de verhouding tussen een onderaannemer en de hoofdaannemer.

1 DJI 2009, p.39.

2 DJI 2009, p.42.

3 Deze stichtingen zullen hierna worden aangeduid met respectievelijk DOOR, Moria en Ontmoeting.

4 De drie reclasseringsorganisaties zijn Reclassering Nederland (RN), Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en Leger des Heils Jeugdzorg & Reclassering (LJ&R).

De programma's die deze nazorgorganisaties bieden, richten zich op hulp bij het vinden van een woonruimte en een baan, bij het omgaan met geld, bij het herstellen of opbouwen van relaties met vrienden en familie, en bij het nadenken over datgene wat het leven zin geeft. Met het programma wordt beoogd de bewoners te resocialiseren en recidive te verminderen. Een belangrijke vraag is daarom hoe het zit met de recidive onder de oud-bewoners van Exodus en de andere nazorgorganisaties. Recidiveren de ex-gedetineerden die het programma van Exodus of een van de andere organisaties hebben gevolgd minder dan andere ex-gedetineerden?

In 2006 is reeds onderzocht of een succesvol verblijf bij Exodus bijdraagt aan het terugdringen van recidive.⁵ De resultaten toonden aan dat gemiddeld 35% van de oud-bewoners gerecidiveerd had.⁶ Bewoners die het Exodusprogramma succesvol hadden afgerond, recidiveerden drie keer minder dan bewoners die negatief waren uitgestroomd. Dit onderzoek is nu echter bijna vier jaar geleden afgerond. Inmiddels kan de recidive onder de oud-bewoners beter worden vastgesteld, doordat meer tijd is verstreken sinds zij het Exodushuis verlieten. Daarnaast is de onderzoekspopulatie inmiddels groter, doordat ook de mensen die vanaf 2006 bij Exodus hebben gewoond in het onderzoek kunnen worden betrokken. In dit rapport wordt de recidive onder de oud-bewoners van Exodus daarom opnieuw onderzocht. Ook de recidive onder oud-bewoners van DOOR, Moria en Ontmoeting komt aan de orde. De feitelijke berekening van de recidive is uitgevoerd door onderzoekers van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie. Het WODC heeft een vaste methode ontwikkeld om de terugval van justitiabelen te meten. In dit onderzoek wordt bij deze methode aangesloten.

Om te onderzoeken of een verblijf in een van de nazorgorganisaties leidt tot recidivevermindering, dienen de cijfers te worden vergeleken met die van een controlegroep: vergelijkbare ex-gedetineerden die niet in een van de nazorgorganisaties hebben verbleven. Deze controlegroep bestaat echter niet, omdat de nazorgorganisaties een specifieke doelgroep hebben en (ex-) gedetineerden niet willekeurig wel of niet in een nazorgprogramma worden toegelaten. Om dit probleem zo veel mogelijk te ondervangen wordt in deze studie niet alleen onderzocht wat de feitelijke recidive van de oud-bewoners is, maar wordt ook bekeken hoe deze recidivecijfers zich verhouden tot de verwachte recidivekansen van de oud-bewoners. Deze verwachte recidivekansen kunnen berekend worden op basis van enkele eenvoudige achtergrondkenmerken. Dit wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 2.

5 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuize 2006. Dit onderzoek is gebaseerd op verschillende deelonderzoeken: Hoogewerf e.a. 2004; Barney e.a. 2005; Kool & Vijfhuize 2005; Vijfhuize 2005; Emmelot e.a. 2006; Konings 2006; zie ook Van Wingerden & Moerings 2007.

6 Er is destijds alleen onderzocht of de oud-bewoners gerecidiveerd hadden, er is geen rekening gehouden met verschillen in observatieperiode: de tijd dat de personen in het onderzoek kunnen worden gevolgd. Zie paragraaf 2.2 voor meer informatie.

De vraagstellingen voor dit onderzoek luiden:

1. *Hoe hoog is de recidive onder oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties? Hoe verhouden de gevonden percentages zich tot de recidive onder ex-gedetineerden in het algemeen en wat is het verschil tussen degenen die het programma hebben afgemaakt en degenen die het programma voortijdig hebben beëindigd?*
2. *Welk recidivepercentage mocht, gelet op de achtergrondkenmerken van de oud-bewoners worden verwacht en hoe verhoudt dit zich tot het feitelijke recidivepercentage?*
3. *Welke kenmerken van de oud-bewoners hangen samen met de kans op recidive?*
4. *Zijn er verschillen in recidive tussen de verschillende locaties van de Exodus-huizen en welke kenmerken van oud-bewoners spelen daarbij een rol?*

In het volgende hoofdstuk worden eerst de dataverzameling en onderzoeksmethoden beschreven. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 beschreven wat Exodus, DOOR, Moria en Ontmoeting doen: hoe zij georganiseerd zijn, wat hun doelstellingen zijn, wat hun doelgroep is en wat voor programma zij hun bewoners aanbieden. Hoofdstuk 4 bevat vervolgens de resultaten van het recidiveonderzoek: hier worden de onderzoeksvragen beantwoord. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 besproken hoe de recidivecijfers uit dit onderzoek zich verhouden tot de resultaten van het onderzoek uit 2006. Ten slotte wordt in hoofdstuk 6 besproken wat uit de recidivecijfers van dit onderzoek geconcludeerd mag worden.

2.1 DATAVERZAMELING

Om de recidive onder de oud-bewoners van Exodus, DOOR, Moria en Ontmoeting te onderzoeken dienen persoons-, verblijfs- en strafbladgegevens van de oud-bewoners te worden verzameld. De nazorgorganisaties hebben zelf zorggedragen voor de aanlevering van de persoons- en verblijfsgegevens van de oud-bewoners. Het gaat daarbij om voornamen, de achternaam, het geslacht, de geboortedatum, de geboorteplaats en het geboorteland van iedere oud-bewoner.¹ Ook de verblijfstitel (bijv. Penitentiair programma, bijzondere voorwaarden, etc.) wordt meegenomen, net als de wijze van uitstroom: Heeft de bewoner het programma afgemaakt? Is hij vrijwillig weggegaan of is hij weggestuurd?

Totaal zijn er gegevens aangeleverd van 1.840 oud-bewoners. Aangezien er slechts heel weinig gegevens zijn aangeleverd van bewoners die in 1997 en 1998 een nazorghuis hebben bewoond, zijn deze jaren buiten beschouwing gelaten. En omdat bewoners die na 2007 zijn uitgestroomd nog te kort op vrije voeten zijn om de recidive te kunnen meten, beperkt het onderzoek zich tot de 1.673 bewoners die in de periode 1999-2007 bij een van de nazorgorganisaties hebben gewoond.

Van deze bewoners zijn bij de Justitiële Informatiedienst (JustID) de versleutelde OBJD-nummers opgezocht. Doordat de organisaties niet de geboorteplaats van hun bewoners registreren, noch een justitieel kenmerk zoals een parket- of strafbladnummer, konden de strafbladgegevens niet automatisch aan het justitiële documentatiesysteem worden onttrokken. De gegevens zijn daarom handmatig opgezocht.² Doordat de persoonsgegevens niet altijd compleet of correct waren, bijvoorbeeld doordat een buitenlandse achternaam op verschillende manieren kan worden gespeld, konden 64 mensen niet worden achterhaald. Acht mensen bleken inmiddels overleden te zijn: hun strafbladgegevens konden ook niet meer worden opgezocht. Ten slotte bleek een aantal mensen dubbel in het bestand voor te komen, doordat zij bij meerdere nazorgorganisaties of meerdere malen bij dezelfde nazorgorganisatie hebben gewoond. Deze bewoners zijn alleen met hun meest recente verblijf in het bestand opgenomen. Al met al bestaat de onderzoeksgroep uit 1.448 personen die zijn uitgestroomd tussen 1999 en 2007.

1 In verband met de privacy van de oud-bewoners zijn hun gegevens alleen ten behoeve van dit onderzoek verstrekt en direct daarna vernietigd.

2 Met dank aan Elke Jetten, student-onderzoeker bij de afdeling Criminologie van de Universiteit Leiden.

In de volgende paragraaf worden de persoons- en verblijfskenmerken van deze oud-bewoners verder beschreven.

Van deze oud-bewoners kon aan de hand van de versleutelde OBJD-nummers de justitiële documentatie worden opgezocht in de Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) van het WODC. Dit is een versleutelde, geanonimiseerde kopie van het officiële justitiële documentatiesysteem dat wordt beheerd door JustID.³ Door de persoons- en verblijfsgegevens van de oud-bewoners te koppelen aan de OBJD-data kan onderzocht worden wat de recidive onder de oud-bewoners van de organisaties is. Ook kan bijvoorbeeld worden onderzocht of bewoners die het resocialisatieprogramma hebben afgerond minder recidiveren dan bewoners die voortijdig het huis hebben verlaten.

2.2 ONDERZOEKSMETHODEN

Het onderzoek verloopt volgens procedures ontwikkeld in het kader van de *Recidivemonitor*. De WODC-Recidivemonitor is een doorlopend onderzoeksproject waarin jaarlijks metingen worden verricht onder verschillende daderpopulaties. De Recidivemonitor maakt gebruik van gegevens uit de OBJD.⁴ Het gebruik van de OBJD impliceert dat in dit recidiveonderzoek alleen de criminaliteit die onder de aandacht komt van het Openbaar Ministerie (OM) in kaart wordt gebracht. Delicten die niet worden opgespoord of niet worden doorgegeven aan het OM, blijven buiten beschouwing.

De Recidivemonitor hanteert de volgende definities van recidive:

- *Algemene recidive*: nieuwe, geldige⁵ justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten;
- *Ernstige recidive*: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 4 jaar⁶;
- *Zeer ernstige recidive*: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens 8 jaar;
- *Speciale recidive*: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van eenzelfde soort misdrijf als in de uitgangszaak⁷.

3 Wartna, Blom & Tollenaar 2008.

4 Voor een uitgebreide toelichting op de werkwijze van de Recidivemonitor, zie Wartna, Blom & Tollenaar 2008, te downloaden via www.wodc.nl.

5 Zaken die niet eindigen in een vrijspraak, een technisch sepot of een technische beslissing.

6 Delicten met een lagere strafdreiging maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen ook in deze categorie.

7 De uitgangszaak is de strafzaak vóór het verblijf bij de nazorgorganisatie.

Aan de hand van bovenstaande criteria kan de recidive in de onderzoeksgroepen worden beschreven. Daarbij worden de volgende facetten onderscheiden:

- De prevalentie van de recidive: dit is het percentage recidivisten in de (sub)groep;
- De frequentie van de recidive: dit is het gemiddelde aantal nieuwe justitiecontacten per recidivist;
- De omvang van de recidive: het totale aantal nieuwe justitiecontacten in de onderzoeksgroep;

Voor het vaststellen van de prevalentie van de recidive wordt gebruik gemaakt van survivalanalyse, een techniek die rekening houdt met verschillen in de observatieperiode, de tijd dat de personen in het onderzoek kunnen worden gevolgd. Volgens elk van de criteria wordt berekend welk percentage van de onderzoeksgroep opnieuw in aanraking is gekomen met Justitie. Dat doen we voor elke periode waarover observaties zijn. Voor elk jaar volgend op de uitgangszaak wordt berekend welk deel van de onderzoeksgroep heeft gerecidiveerd. Omdat de hele groep oud-bewoners in ieder geval twee jaar gevolgd kon worden, wordt bij de beschrijving van de recidive onder de oud-bewoners steeds verwezen naar het tweejarige recidivecijfer.⁸

De frequentie van de recidive wordt berekend over de recidivisten in een groep en wordt uitgedrukt in het gemiddelde aantal nieuwe justitiecontacten dat zij sinds de uitgangszaak hebben opgebouwd. Voor elk jaar wordt dus het aantal recidivecontacten gedeeld door het aantal personen dat tot dan toe heeft gerecidiveerd. Voor het berekenen van de totale omvang van de recidive ten slotte, wordt het totale aantal nieuwe justitiecontacten in de onderzoeksgroep steeds berekend per 100 daders. Hierdoor kunnen de uitkomsten vergeleken worden met elkaar.

Om een zeker reliëf aan de cijfers te geven zal de recidive onder de oud-bewoners worden afgezet tegen die van ex-gedetineerden die tussen 2002 en 2004 zijn uitgestroomd. De vergelijking tussen de oud-bewoners van de nazorgorganisaties en ex-gedetineerden in het algemeen levert allicht een aanwijzing op, maar het vormt geen hard bewijs van de effecten van de nazorg. Formeel kan de effectiviteit van een (strafrechtelijke) interventie alleen worden vastgesteld als de onderzoeks- en controlegroep in alle relevante opzichten vergelijkbaar zijn. Aangezien van de ex-gedetineerden informatie die

8 Voor de tweejarige recidivecijfers is gekozen omdat de éénjarige recidive geen volledig beeld geeft, doordat een groot deel van de oud-bewoners, die uiteindelijk zullen recidiveren, dat nog niet heeft gedaan binnen één jaar. De drie- of vierjarige recidive geeft geen volledig beeld omdat niet alle oud-bewoners zo lang gevolgd konden worden. Dit maakt deze cijfers minder betrouwbaar dan de tweejarige recidivecijfers.

relevant is voor plaatsing in een nazorghuis, zoals de mate van motivatie om op het rechte pad te blijven, onbekend is, is onduidelijk waarin de bewonersgroep zich van de totale populatie van ex-gedetineerden precies onderscheidt. Een directe vergelijking van de recidivepercentages is daarom niet op zijn plaats.

Om toch iets hardere uitspraken te kunnen doen over de mogelijke effectiviteit van de interventie, wordt voor elke nazorgorganisatie ook de *verwachte* recidive berekend. Het berekenen van de verwachte recidive is een alternatieve manier om groepen te matchen op kenmerken die samenhangen met de kans dat er na vertrek uit de nazorginstelling recidive optreedt. Idealiter is de controlegroep in alle opzichten vergelijkbaar met de onderzoeksgroep, maar dat is ook bij de hier gekozen benadering niet mogelijk. De matching vindt hier namelijk plaats op slechts enkele (statische) achtergrondkenmerken.

Binnen de Recidivemonitor wordt vaker gebruik gemaakt van een berekening van de 'verwachte recidive'. Met een statistisch model kan van elke groep justitiabelen een prognose worden gegeven van het percentage dat na verloop van een bepaalde periode een (nieuw) justitiecontact heeft opgedaan. De prognose vindt plaats op basis van de scores op achtergrondkenmerken die samenhang vertonen met de kans op latere recidive (zie verder Box 1). Een hoge voorspelde recidive geeft aan dat men met een 'moeilijke' groep te maken heeft, een laag voorspeld percentage geeft aan dat de kans op recidive bij instroom al niet erg hoog was.

Een vergelijking van de voorspelde en de geobserveerde recidive van een groep maakt duidelijk of de feitelijke recidive die men in de groep heeft aangetroffen binnen normale marges valt of dat er sprake is van een opmerkelijk resultaat. Als een groep niet lager of hoger scoort dan verwacht, dan is er in feite dus geen sprake van een opmerkelijk resultaat en is er geen reden om aan te nemen dat het nazorgprogramma meer of minder succesvol is geweest dan een 'kale' detentie. De aanpak van de berekening van de verwachte recidive werd eerder toegepast door Farrington e.a.⁹ In Nederland zien we deze aanpak terug bij eerder onderzoek van de Recidivemonitor.¹⁰

9 Farrington e.a. 2002.

10 Beijersbergen & Wartna 2007.

Box 1: Het voorspellen van de recidivekans

Het WODC heeft op basis van gegevens uit de OBJD een voorspellingsmodel ontwikkeld. Met dit model kan voor elke dadergroep een prognose worden gemaakt van het percentage dat na verloop van tijd opnieuw met justitie in aanraking komt. De voorspelling vindt plaats op grond van een beperkt aantal dader- en delictkenmerken die samenhangen met de kans op latere recidive. De volgende factoren worden als voorspellers meegenomen in het model:

- sekse: mannen vertonen een hogere kans op recidive dan vrouwen;
- leeftijd bij uitstroom: hoe jonger de dader, hoe hoger het recidiverisico;
- leeftijd bij eerste veroordeling: hoe jonger men was ten tijde van de eerste strafzaak, hoe hoger het risico;
- geboorteland: voor daders geboren buiten Nederland, is de kans op recidive groter;
- aantal eerdere veroordelingen: hoe groter het aantal eerdere strafzaken, hoe hoger de recidivekans;
- het type delict: het risico is het grootst na een vermogensdelict zonder gebruikmaking van geweld;

Het model is een parametrisch survivalmodel, een bijzondere vorm van regressieanalyse.¹⁷ Het model schat de invloed van de achtergrondkenmerken op de recidivekans. Het model werd gefit op de ex-gedetineerden die tussen 2002 en 2004 de penitentiaire inrichting verlieten. Het modelontwerp vond plaats op één helft van deze onderzoekspopulatie en het werd gevalideerd op de andere helft. De kwaliteit van de voorspelling was goed. De voorspelde recidive week twee jaar na vertrek uit de inrichting 0,6 procent af van de geobserveerde recidive. Dit betekent dat het model op dat moment een betrouwbare schatting geeft van de invloed van bovenstaande factoren.

Als de achtergrondkenmerken bekend zijn berekent het model voor elk mogelijk groep van ex-gedetineerden het verwachte recidivepercentage uit. Zo ook voor de groep van oud-bewoners van de nazorgorganisaties. Natuurlijk zijn er meer factoren die bepalen of een dader in recidive vervalt, maar de kans die het model berekent geeft een goed idee van de base rate, het normale recidivepatroon in de groep van ex-gedetineerden met deze statische kenmerken.

3.1 INLEIDING

Exodus en de andere nazorgorganisaties beogen allen hun bewoners te begeleiden bij een succesvolle re-integratie in de samenleving. Niet alleen in de doelstelling, ook in de uitvoering lijken de organisaties op elkaar: In alle organisaties kunnen zowel ex-gedetineerden terecht, als gedetineerden in een justitieel kader. De doelgroep van alle organisaties bestaat uit (ex-)gedetineerden die minstens 18 jaar zijn¹, een geldig legitimatiebewijs hebben en gemotiveerd zijn om aan het programma deel te nemen en de criminaliteit de rug toe te keren. De doelgroepen van Moria en Ontmoeting wijken iets af: Bij Ontmoeting worden alleen mannen toegelaten en bij Moria alleen jongvolwassen mannen.

Bij alle organisaties richt de begeleiding zich op hulp bij het zoeken naar werk, een woning en vrijetijdsbesteding, hulp bij het opbouwen van een goed sociaal netwerk, bij het leren omgaan met geld en bij het nadenken over het leven. Ook gelden in alle huizen vergelijkbare huisregels, zoals een verbod op alcohol- en drugsgebruik, verplichte deelname aan gezamenlijke activiteiten en tijdstippen waarop men binnen moet zijn.

Voor de volledigheid zal in de volgende paragrafen voor Exodus en de andere nazorgorganisaties kort worden beschreven hoe zij georganiseerd zijn, wat de doelstellingen zijn, hoeveel huizen en bedden de organisaties hebben en wat de programma's inhouden. Ook zal nader worden ingegaan op de doelgroepen van de verschillende organisaties.

3.2 EXODUS

3.2.1 Organisatie

Exodus wil bijdragen aan het terugdringen van de criminaliteit, door kansen te bieden aan mensen die willen stoppen met criminaliteit en aan een nieuwe toekomst willen werken. Dit wil Exodus bereiken door aan (ex-)gedetineerden een integraal begeleidingsprogramma aan te bieden: er wordt naar gestreefd bij de deelnemers van het Exodusprogramma de sleutelgebieden wonen, werken, relaties en zingeving voldoende te ontwikkelen (zie paragraaf 3.2.3).

1 Of 17 jaar, mits veroordeeld onder het volwassenenstrafrecht.

Het eerste Exodusinitiatief werd in 1981 in Den Haag genomen door het justitiepastoraat van de penitentiaire inrichting te Scheveningen, in samenwerking met vrijwilligers. Daaruit vloeide in 1986 het eerste Exodushuis voort.² Sindsdien is het aantal Exodushuizen gegroeid tot elf (zie Tabel 1). Daarnaast zijn er nog drie in oprichting (Drechtsteden, Zwolle en Eindhoven).

Tabel 1: Exodushuizen en jaar van oprichting

Exodushuis	Sinds
Exodus Den Haag	1986
Exodus Utrecht	1995
Exodus Amsterdam	1997
Exodus Alkmaar	1998
Exodus Den Bosch	2000
Exodus Rotterdam	2001
Exodus Leiden	2001
Exodus Groningen	2001
Exodus Venlo (voor vrouwen met kinderen)	2003
Exodus Stoel Drenthe (voor sociaal en psychisch zwakkere (ex-)gedetineerden)	2004
Exodus Zuid-Limburg	2010

Gezamenlijk is de capaciteit van de Exodushuizen uitgegroeid naar 190 bedden begin 2010. Jaarlijks vangt Exodus echter ruim 350 (ex-)gedetineerden op. Dit is mogelijk doordat de gemiddelde programmaduur korter is dan een jaar en ook doordat bewoners voortijdig uitvallen.

Exodus is als volgt georganiseerd: De elf Exodushuizen zijn stichtingen en vormen gezamenlijk de Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland.³ Onderdeel van dit samenwerkingsverband is het landelijk bureau Exodus Nederland, dat sinds 1997 de huizen faciliteert en de methodiek ontwikkelt. Tevens vindt hier de centrale aanmeldingsprocedure voor (ex-)gedetineerden plaats. Totaal werken bij Exodus 200 betaalde krachten. Daarnaast coördineert Exodus landelijk het vrijwilligersnetwerk: ruim 1.700 vrijwilligers ondersteunen (ex-)gedetineerden in Exodushuizen, of binnen of buiten de gevangenis.⁴

3.2.2 Doelgroep

Ex-gedetineerden of gedetineerden in de laatste fase van hun detentie kunnen zich aanmelden voor een verblijf bij Exodus. Gedetineerden kunnen in een justitieel kader aan het Exodusprogramma deelnemen, bijvoorbeeld als bijzondere voorwaarde of als onderdeel van een penitentiair programma.

² Bronsens 2001.

³ Voor 2007 was Exodus geen vereniging, maar een stichting.

⁴ www.exodus.nl.

Zowel mannen als vrouwen zijn welkom. Voorwaarden zijn dat zij ouder dan 17 jaar zijn en over geldige identiteitspapieren of een verblijfsvergunning beschikken. Daarnaast dienen zij een of meerdere hulpvragen te hebben op de vier sleutelgebieden: wonen, werken, relaties en zingeving. Als zij geen problemen op deze gebieden hebben, heeft het Exodusprogramma immers weinig toe te voegen. Ten slotte is een belangrijke voorwaarde dat zij gemotiveerd zijn om te stoppen met delinquent gedrag en om aan het programma deel te nemen. Deze motivatie dienen zij op het intake-formulier te verwoorden. Daarnaast dienen zij hun levensverhaal op te schrijven. Exodus verzamelt voor de aanmelding ook relevante rapportages bij de reclassering en bij behandelaars.⁵ Aan de hand van al deze informatie wordt tijdens het intakegesprek op de motivatie doorgevraagd.

Contra-indicaties voor plaatsing in een Exodushuis zijn onvoldoende vaardigheden of persoonlijke draagkracht, of overheersende problematiek op het gebied van psychiatrie, verslaving of agressie. Daar moet bij opgemerkt worden dat verslaafden die in het kader van de ISD aan Exodus willen deelnemen, steeds vaker worden toegelaten.

3.2.3 Het programma

Wanneer een nieuwe bewoner tot het Exodushuis wordt toegelaten, staat hem een intensief programma van ongeveer acht tot twaalf maanden te wachten.⁶ Het is een gefaseerd traject, bestaande uit een introductie-, oriëntatie-, ontwikkelings- en afsluitingsfase. Per fase krijgt de bewoner steeds meer vrijheid. Tijdens de verschillende fasen wordt de bewoner een integraal begeleidingsprogramma geboden, dat zich richt op de sleutelgebieden wonen, werken, relaties en zingeving.

Wonen

Exodus biedt (ex-)gedetineerden niet alleen een veilig dak boven het hoofd gedurende het programma, Exodus helpt ook bij het zoeken naar een zelfstandige woonruimte voor als het Exodusprogramma afgerond is. Daarnaast helpt Exodus om de deelnemer voldoende vaardigheden te leren om na zijn periode in Exodus een zelfstandige huishouding te kunnen voeren. Belangrijk hierbij zijn vaardigheden zoals zelfverzorging, zelfredzaamheid en vrijetijdsvaardigheden.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat het ene Exodushuis beter in staat is om de sleutel wonen bij de bewoner in te vullen dan het andere huis. Vooral goede contacten met woningcorporaties, of aanspraak op urgentieverkla-

5 Mits de kandidaat-bewoner hiervoor toestemming heeft gegeven middels een ondertekende machtiging.

6 Het programma bij Exodus Stoel Drenthe duurt 12 tot 24 maanden.

ringen zijn belangrijke factoren om de (ex-)gedetineerde aan een woning te helpen.⁷

Werken

De deelnemers aan het programma zijn verplicht om minimaal 26 uur per week een zinnvolle dagbesteding te hebben, om een werkritme op te bouwen en werkvaardigheden aan te leren. Hiernaast besteedt het programma aandacht aan de toekomst op het gebied van werk en scholing. Belangrijk is dat de deelnemer in staat is om werk of scholing te behouden. Het ideaal is uiteindelijk een dagbesteding te vinden waarmee men kan voorzien in het eigen levensonderhoud. In enkele Exodushuizen zijn er dagbestedingsprogramma's aanwezig waar deelnemers kunnen beginnen met werk.⁸ Er wordt ook gewerkt via dagbestedingsprojecten van andere organisaties, uitzend- of arbeidsbureaus en arbeidstoeleiding via externe organisaties.

Ook voor de sleutel werken geldt dat Exodushuizen die goede contacten met werkgevers(organisaties) hebben de bewoner op praktisch gebied meer te bieden hebben bij de invulling van deze sleutel. Verder hangt het verkrijgen van een baan in sterke mate af van de leeftijd, werkervaring, vaardigheden en niet in de laatste plaats de motivatie van de bewoner.⁹ Uit het Inspectierapport van de Inspectie voor de Sanctietoepassing blijkt dat 85% de bewoners van Exodus Rotterdam daadwerkelijk een plek op de reguliere arbeidsmarkt te vindt.¹⁰

Relaties

Goede relaties zijn van groot belang om te functioneren in een samenleving. Omdat de meeste bewoners sociale problemen hebben, wordt binnen Exodus veel waarde gehecht aan de opbouw van relaties. Dit komt onder andere tot uiting in het samenleven met andere bewoners, in groepsgesprekken en in gezamenlijke activiteiten. Dit soort activiteiten biedt de mogelijkheid om sociale- en omgangsvaardigheden te oefenen. Bewoners moeten inzicht leren krijgen in de waarde van relaties, waardoor zij nieuwe keuzes leren maken met betrekking tot het herstellen of juist verbreken van oude relaties en het aangaan of versterken van nieuwe contacten. Zij worden aangemoedigd om enige betekenisvolle relaties op te bouwen en in stand te houden en om een sociaal netwerk op te bouwen, waarop zij na het Exodusprogramma kunnen terugvallen

Eerder onderzoek toont aan dat de invulling van de sleutel relaties sterk afhankelijk is van de vertrouwensband tussen de bewoner en diens begeleider.¹¹

7 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuize 2006.

8 Bijvoorbeeld het Exodus Kärcer Team in Leiden.

9 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuize 2006.

10 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2008.

11 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuize 2006.

Zingeving

Zingeving is de laatste sleutel van de Exodusmethodiek. Het gaat daarbij om de drijfveren van iemands gedrag: dat iemand gemotiveerd is om dingen te doen, zich betrokken voelt bij wat hij doet en zich daarbij ook goed voelt'.¹² Aan zingeving wordt veel belang gehecht door Exodus, want de kans dat iemand bereid is tot de gewenste gedragsveranderingen wordt groter geacht wanneer die persoon de zingevingsvraag positief kan beantwoorden. Bewoners worden daarom gestimuleerd om na te denken over wat belangrijk is in het leven en hoe zij hun leven zouden willen inrichten.

Uit eerder onderzoek blijkt dat in het ene Exodushuis meer aandacht aan zingeving wordt gegeven dan in het andere. Desalniettemin is het de bewoner die aangeeft in welke mate hij begeleiding wenst op dit gebied.¹³

Huisregels

Binnen de Exodushuizen wordt niet alleen de methodiek nageleefd, er gelden ook huisregels, onder andere om de veiligheid voor de bewoners te garanderen en om een goede gang van zaken binnen het huis te bewerkstelligen. Die huisregels slaan op de activiteiten waaraan bewoners verplicht zijn deel te nemen, zoals bewonersvergaderingen, thema-avonden en sportactiviteiten. Ook staat er in de huisregels hoe het dag- en nachtritme van een bewoner er uit ziet. Bewoners hebben een meldingsplicht bij aan- en afwezigheid. Geweld of dreiging met geweld wordt in de huizen niet toegestaan. Ook alcohol en drugs zijn verboden. Wekelijks worden er – al dan niet aangekondigd – urinecontroles en ademtesten gehouden.¹⁴

Uit eerder onderzoek is gebleken dat de huisregels van de Exodushuizen dezelfde terreinen bestrijken, maar dat er wel inhoudelijke verschillen zijn, bijvoorbeeld met betrekking tot de avondinvulling en het aantal verplichte programmaonderdelen. Om de regels te handhaven werken alle huizen, met uitzondering van Exodus Venlo met een gele kaartensysteem. Bij iedere overtreding krijgt de bewoner een of meerdere gele kaarten. Wanneer de bewoner zich goed gedraagt, kan het aantal gele kaarten worden afgebouwd. Tien gele kaarten leidt tot uitzetting van de bewoner. Het aantal gele kaarten dat op een overtreding staat verschilt echter per huis, en ook het wegzend-beleid is verschillend. Toepassing van het gele kaartensysteem vindt ook binnen een huis niet altijd op consequente wijze plaats. Naast het gele kaartensysteem hanteren enkele huizen ook een groene kaartensysteem om goed gedrag te belonen.¹⁵

12 Begeleiders ABC 2004.

13 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuizen 2006.

14 Het aantal urinecontroles dat wekelijks gehouden wordt, verschilt overigens per huis.

15 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuizen 2006.

3.3 STICHTING DOOR

3.3.1 Organisatie

DOOR betekent 'Door Opvang en Ontmoeting Resocialisatie'. Stichting DOOR biedt sinds 2001 een gestructureerde begeleiding op het gebied van wonen, werken, financiën, relaties en zingeving, waardoor de (ex-)gedetineerde weer perspectief krijgt op een toekomst zonder criminaliteit. In tegenstelling tot de andere nazorgorganisaties die een religieuze achtergrond hebben, werkt DOOR niet vanuit één levensbeschouwelijke achtergrond.¹⁶

De begeleiding vindt plaats in en vanuit de opvanghuizen in Middelburg en Vlissingen, in huurwoningen en vanuit het arbeids- en trainingscentrum in Vlissingen.¹⁷ In 2008 had DOOR 21 opvangplaatsen: 16 in Vlissingen en 5 in Middelburg. In totaal zijn er in 2008 51 (ex-)gedetineerden opgevangen.¹⁸ Er zijn 5 plaatsen voor ex-gedetineerden die op vrijwillige basis aan het programma deelnemen.

Recent is een boerderij aangekocht alwaar Stichting DOOR de overgang wil bewerkstelligen van de opvang van de huidige doelgroep 1 naar doelgroep 2: justitieel geplaatsten met specifieke problematiek zoals een persoonlijkheidsstoornis, een aangetoonde verstandelijke beperking of acute middelenafhankelijkheid.¹⁹ Het Ministerie van Justitie heeft vooralsnog niet ingestemd met een doelgroep-2-financiering.

Bij DOOR werken ongeveer 21 mensen (totaal 15 FTE): een directeur, een coördinator, twee administratief medewerkers, een trajectbegeleider, een trainer/projectleider, een vrijwilligersbegeleider, een aantal sociaal pedagogisch werkers, en drie nachtwakers. Daarnaast werken stagiaires mee.

3.3.2 Doelgroep

DOOR biedt zowel maatschappelijke opvang aan ex-gedetineerden die geen woonruimte hebben, als opvang in een justitieel kader aan gedetineerden die een deel van hun straf bij DOOR mogen wonen om te werken aan hun terugkeer in de maatschappij. Gedetineerden die in een justitieel kader bij DOOR verblijven, zijn verplicht om het hele programma te volgen en contact te onderhouden met de reclassering. Voor ex-gedetineerden is het programma in principe vrijwillig, maar zij moeten wel een deelnamecontract tekenen.²⁰

16 Plan van aanpak 2010.

17 www.stichtingdoor.nl.

18 Jaarverslag Stichting DOOR 2008.

19 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

20 www.stichtingdoor.nl.

DOOR richt zich op (ex-)gedetineerden die minimaal 18 jaar oud zijn en een geldig legitimatiebewijs hebben. Daarnaast is een belangrijke voorwaarde om bij DOOR toegelaten te worden dat de (ex-)gedetineerde gemotiveerd is om aan het programma deel te nemen en om te werken aan een toekomst zonder criminaliteit.²¹

DOOR geeft aan dat in de praktijk blijkt dat er steeds vaker (ex-)gedetineerden worden aangemeld en toegelaten die een intensieve hulpvraag op het gebied van psychiatrie of verslaving hebben. Meer dan de helft van de populatie van DOOR zou onder Doelgroep 2 vallen.

3.3.3 Het programma

Om (ex-)gedetineerden te ondersteunen bij hun terugkeer in de maatschappij, biedt DOOR begeleiding op het gebied van wonen, werken, financiën, relaties en zingeving. De doelstellingen van een bewoner op deze gebieden worden door de mentor en de bewoner in een individueel trajectplan opgenomen, waarna het plan wordt getoetst door de trajectbegeleider. Naast het trajectplan wordt een arbeidstoeleidsplan opgesteld, dat als doel heeft een individuele deelnemer binnen zes maanden te begeleiden naar een reguliere baan.

In de periode voor 2005, toen DOOR alleen ex-gedetineerden op vrijwillige basis opving, duurde het programma drie tot zes maanden. Toen vanaf 2005 justitiële plaatsingen mogelijk werden is de programmaduur verlengd. Het programma duurt nu doorgaans minimaal een jaar en maximaal twee jaar. Het bestaat uit drie fases, waarvan de eerste twee door Justitie worden gefinancierd.²² Tijdens de eerste fase wonen de bewoners in het opvanghuis in Vlissingen. Als ze deze fase succesvol hebben afgerond, verhuizen ze naar het opvanghuis Middelburg, waar ze meer vrijheden en verantwoordelijkheden hebben. Voor de derde en laatste fase verhuizen bewoners naar zelfstandige huurwoningen, die DOOR huurt van woningcorporaties in Zeeland.²³

Wonen

DOOR helpt bij het zoeken naar een betaalbare woning en zorgt voor onderdak tot de (ex-)gedetineerde iets gevonden heeft. Als een bewoner de derde fase bereikt, verhuist hij door naar een huurwoning van een woningcorporatie, die op naam staat van Stichting DOOR. Als de (ex-)gedetineerde laat zien dat hij hier zelf een goede huishouding kan voeren, wordt de woning op zijn naam geschreven.

21 www.stichtingdoor.nl.

22 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

23 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

Werken

Het arbeidstoeleidsplan dat voor de bewoner wordt opgesteld bestaat uit vier fases. De eerste fase is oriënterend van aard, waarbij de interesses en motivatie van de bewoner in kaart worden gebracht. In de tweede fase neemt de bewoner deel aan arbeidsgerichte activiteiten en trainingen.²⁴

Om de bewoners te laten wennen aan een zinvolle dagbesteding en een werkritme, gaan zij aan de slag in het arbeids- en trainingscentrum (ATC). In het ATC wordt 28 uur per week gewerkt. Er worden bijvoorbeeld tuinmeubels en vogelhuisjes gemaakt. Ook worden vanuit het ATC de huizen van DOOR onderhouden en wordt in opdracht van een gemeente stadsmeubilair gerenoveerd en andere onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd.²⁵ In de derde fase wordt een geschikte baan of stageplaats gezocht. Bewoners worden ook getraind in sollicitatievaardigheden. Als bewoners een baan gevonden hebben, bestaat de laatste fase van de begeleiding uit jobcoaching.²⁶

In het ATC wordt niet alleen gewerkt, er wordt ook geleerd. De deelnemers volgen bijvoorbeeld een VCA-cursus (cursus Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers) of een training 'Sociale vaardigheden'. Daarnaast worden er groeps gesprekken in het ATC gehouden.²⁷

Financiën

Stichting DOOR beheert samen met de bewoner zijn geld en leert hem hoe hij verstandig om kan gaan met zijn budget. Indien nodig start Stichting DOOR een schuldsaneringstraject.

Relaties

Stichting DOOR helpt de bewoner bij het herstellen van oude, positieve relaties en het opbouwen van een nieuwe vrienden- en kennissenkring.

Zingeving

In individuele gesprekken met begeleiders wordt besproken hoe de bewoner zijn toekomst ziet en hoe dat wil bereiken.

3.4 STICHTING MORIA

3.4.1 Organisatie

De missie van Moria is om kansen te bieden aan die mensen, die elders niet meer terecht kunnen. De naam Moria komt uit de Bijbel en betekent letterlijk 'plaats waar wordt gezien'.²⁸

24 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

25 Jaarverslag Stichting DOOR 2008.

26 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

27 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010.

28 www.stichtingmoria.nl.

Stichting Moria heeft één huis in Nijmegen, waar (ex-)gedetineerden de mogelijkheid krijgen een re-integratietraject te volgen. Moria werd in 1994 opgericht door twee congregaties: de Zusters van Julie Postel en de Fraters Maristen. Sinds de reorganisatie van 2005 zijn ook de Fraters van Utrecht bestuurlijk bij Moria betrokken.²⁹ De stichting heeft vanaf haar oprichting gewerkt met beroepskrachten. Hun werkzaamheden werden ondersteund door vrijwilligers uit de genoemde congregaties. Momenteel werken er bij Moria 15 vaste medewerkers en drie oproepkrachten. Het management bestaat uit de directeur, de teamcoördinator en de beleidsmedewerker (tevens hoofd intakecommissie).³⁰

In 2005 vond een grote reorganisatie plaats. Van twee huizen waar in totaal 14 bewoners opgevangen konden worden, is Moria verhuisd naar het Heidehuis, waar 14 deelnemers onder één dak gehuisvest kunnen worden. Hier is Moria in 2006 gestart met de realisatie van justitiële plaatsingen, 24-uurstoezicht en een voorbereiding van de arbeidstoeleiding. Sindsdien worden niet alleen ex-gedetineerden op vrijwillige basis, maar ook gedetineerden in een justitieel kader bij Moria toegelaten. Moria is daarmee een relatief jonge speler op het gebied van plaatsingen binnen een justitiële context.

Jaarlijks worden er door Moria ongeveer 20 tot 25 jongeren begeleid, omdat ook deelnemers die de externe fase bereikt hebben en zelfstandig zijn gaan wonen nog begeleiding krijgen.³¹

3.4.2 Doelgroep

De doelgroep van stichting Moria bestaat uit (ex-)gedetineerde jongvolwassen mannen in de leeftijd van 18 tot 30 jaar, die op meerdere leefgebieden problemen hebben. Daarnaast moeten zij gemotiveerd zijn om aan het programma deel te nemen en begeleidbaar zijn. Ernstige psychische dan wel psychiatrische problematiek, of actuele verslavingsproblematiek vormen in de regel contra-indicaties. Tijdens de intakeprocedure wordt echter per geval een afweging gemaakt over de haalbaarheid van een plaatsing.

Er worden steeds vaker mensen toegelaten die kampen met specifieke problematiek zoals een psychische stoornis, zwakbegaafdheid of afhankelijkheidsproblematiek: de zogenaamde Doelgroep 2. Een audit van het Ministerie van Justitie wijst uit dat 71% van de bewoners in 2009 in deze doelgroep viel.³² Desondanks is de financiering van het Ministerie van Justitie vooralsnog uitsluitend afgestemd op Doelgroep 1, wat een lagere dagver-

29 http://nl.wikipedia.org/wiki/Stichting_Moria.

30 Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2007.

31 http://nl.wikipedia.org/wiki/Stichting_Moria.

32 Memo Departementale Auditdienst 2010.

goeding inhoudt. Moria is momenteel in afwachting van de toekenning van een Doelgroep-2-financiering.

3.4.3 Het programma

De begeleiding door Moria duurt ongeveer twee jaar en vindt gefaseerd plaats. De eerste fase is een exploratieve fase, daarna volgen twee interne fasen, en ten slotte is er een externe fase.

Tijdens de exploratieve fase, die vier weken duurt, kunnen de bewoner en begeleiders aftasten of Moria wat voor hem is. Daarnaast wordt er veel aandacht gegeven aan het aanbrengen van structuur. Ter afsluiting van deze onderzoeksperiode stelt de trajectbegeleider samen met de bewoner een individueel, op de persoon toegesneden werkplan (IWP) op, dat richting geeft aan begeleidingsproces gedurende het verblijf.

Dan start de interne fase die ongeveer een jaar duurt. Tijdens deze periode wordt veel aandacht besteed aan de training van vaardigheden op o.a. het gebied van wonen, werken, sociale contacten, omgaan met geld, genotsmiddelen en vrije tijd.

Na deze periode volgt de externe fase, die maximaal één jaar duurt. De bewoner woont dan in een door Moria via een woningcorporatie gehuurde kamer. De begeleiding vindt op afstand plaats. Verloopt alles naar tevredenheid van betrokken partijen, dan kan de bewoner na afloop van de externe fase het huurcontract op eigen naam laten overzetten. Na afronding van het programma kunnen ex-bewoners nog contact opnemen met Moria voor nazorg.

De aan- en afwezigheid van de bewoners wordt, sinds er gedetineerden in een justitieel kader bij Moria verblijven, gemonitord middels een digitaal sleutelsysteem. Alcohol en drugs zijn verboden. Hierop wordt gecontroleerd met behulp van kamer- en urinecontroles. Indien er (in beperkte mate) sprake is van terugval in gebruik buitenshuis, krijgt dit nadrukkelijk de aandacht in het begeleidingsprogramma. Ter handhaving van de huisregels en de afspraken hanteerde Moria een gele-kaartensysteem. Bij tien gele kaarten werd de bewoner weggestuurd. Tegenwoordig wordt dit systeem niet meer gebruikt.

Begeleiding

Elke bewoner wordt begeleid door een trajectbegeleider, een arbeidstoeleider en een mentor. Alle functies zijn dagelijks in huis aanwezig.

Trajectbegeleiders zijn de regisseurs van het te volgen begeleidingstraject. Als leidraad gebruiken ze het IWP om de voortgang te monitoren. Ze onderhouden contact met het externe netwerk van instanties en hulpverleners. Op financieel gebied spelen zij een sleutelrol. Zij beheren de financiën van bewoners totdat deze taak aan henzelf overgedragen kan worden en zij zijn de drijvende kracht achter het realiseren van schuldsaneringen.

Arbeidstoelers gebruiken de eerste vier weken van het verblijf om de talenten en vaardigheden van bewoners ten aanzien van werk in kaart te brengen. Ze maken daarbij gebruik van de eigen werkplaats op het terrein van Moria. Tijdens de interne fase worden de werknemersvaardigheden verder getraind, kan het VCA-diploma behaald worden en worden deelnemers bemiddeld naar een geschikte baan of opleiding buitenshuis.

De woonbegeleiders zijn aanwezig bij de dagelijkse gang van zaken in huis. Ze begeleiden deelnemers bij het aanleren van woonvaardigheden. Daarnaast is elke woonbegeleider de persoonlijke mentor van een aantal aan hem of haar toegewezen bewoners. De mentor is belast met de psycho-sociale zorg van de bewoner.

Leefgebieden

De begeleiding van Moria concentreert zich op een twaalfstal leefgebieden:

1. justitie en detentie;
2. schulden;
3. werk en opleiding;
4. bureaucratische competentie;
5. sociale vaardigheden;
6. budgetteren;
7. woonvaardigheden;
8. omgang met familie en vrienden;
9. psychische en emotionele gezondheid;
10. afhankelijkheidsproblematiek;
11. zingeving;
12. vrije tijd.

Voor elk gebied worden de persoonlijke doelen vastgelegd. Het realiseren van deze doelen kan intern gebeuren via trainingen, of extern via partners uit het netwerk (bijvoorbeeld als klinische behandeling vereist is).

Moria beschikt over een eigen werkplaats en een grote tuin, waar de deelnemers in het begin van hun verblijf werkzaam in zijn. Zijn bewoners toe zijn aan een externe baan, dan kan Moria gebruik maken van haar eigen netwerk van werkgevers die bereid zijn bewoners van dit project op te nemen. Daarnaast wordt er ook samengewerkt met bemiddelende organisaties en uitzendbureaus. Bewoners gaan niet door naar de externe fase wanneer ze geen baan of opleiding hebben.

Naast het werken vormt een goede invulling van vrije tijd een belangrijk onderdeel van het programma. Moria beschikt over een grote fitnessruimte en er wordt meerdere malen per week gezamenlijk gesport. Daarnaast heeft Moria een eigen muziekruimte met instrumenten. Er wordt wekelijks gemusiceerd door een aantal bewoners en begeleiders.

3.5 STICHTING ONTMOETING

3.5.1 Organisatie

Sinds 1991 biedt Stichting Ontmoeting op basis van christelijke naastenliefde professionele hulp aan dak- en thuislozen, uitgaande van de behoeften en mogelijkheden van de cliënt. Dit gebeurt op vijf locaties; een dienstencentrum in Rotterdam en Harderwijk, een sociaal pension in Hoek van Holland, een time-outvoorziening in Hummelo en een woon-werkcentrum in Epe. Alleen in dit laatste centrum worden (ex-)gedetineerden opgevangen. Het woon-werkcentrum in Epe waar bewoners 24 uur per dag begeleid worden bestaat sinds 1995. Er is plaats voor maximaal 18 mannen die dak- of thuisloos zijn.³³

De vijf locaties van Ontmoeting worden ondersteund door het centraal bureau, dat in Houten gevestigd is. Daarnaast bestaat Stichting Ontmoeting uit Stichting Ontmoeting Beheer, Stichting Ontmoeting Fondsenwerving en Stichting Ontmoeting Activerium.³⁴ Ten slotte werkt er een aantal vrijwilligers mee. Bij het woon-werkcentrum in Epe waren dat er in 2008 zeven-tien.³⁵

Stichting Ontmoeting is voornemens om in 2010 een nieuw woon-werkcentrum in Rilland (Zuid-Beveland) te starten voor actieve veelplegers vanuit de regio Rotterdam. Ontmoeting hoopt er twaalf bewoners te gaan begeleiden.

3.5.2 Doelgroep

Ontmoeting richt zich op dak- en thuislozen. In het woon-werkcentrum worden alleen mannen opgenomen in de leeftijd 18 tot 50 jaar. Kenmerkend voor de doelgroep is hun problematiek op meer dan vier leefgebieden en hun actieve carrière op straat en in de criminaliteit. Extreme wantrouwendheid ten opzichte van hulpverlening, het ontbreken van sociale relaties, gebrekkige basissocialisatie, gebrek aan scholing en werkervaring en een groot aantal verlieservaringen kenmerken hun verleden. De meerderheid heeft een verslavingsprobleem en een milde psychiatrische problematiek te classificeren volgens DSM IV. In justitietermen kan de doelgroep worden aangeduid als 'actieve en zeer actieve veelplegers'.

33 www.ontmoeting.org.

34 Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008.

35 Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008.

3.5.3 Het programma

Na of vanuit detentie komen de bewoners in 'Huize Norel' in Epe te wonen, waar zij aan een resocialisatieprogramma deelnemen. Het doel van de begeleiding is maatschappelijke integratie van de deelnemer op een voor hem haalbaar niveau.³⁶ Er wordt binnen Ontmoeting gewerkt volgens de methodische principes van het Systematisch Rehabilitatiegericht Handelen en de Theorie van de Presentie.

Dit resocialisatieprogramma duurt in beginsel 16 maanden en bestaat uit vier fases:³⁷

1. de observatiefase;
2. wonen in een leefgroep;
3. zelfstandig wonen op het terrein;
4. Ambulante woonbegeleiding.

De eerste zes weken worden gebruikt om de individuele leerdoelen van de bewoner op het gebied van arbeid en hulpverlening in kaart te brengen. De leerdoelen met een daarbij behorende tijdsplanning worden opgenomen in een individueel trajectplan. Iedere bewoner krijgt een mentor die optreedt als individueel trajectbegeleider.

In de leefgroep leert de bewoner samen met anderen woon-, werk- en sociale vaardigheden. Naast hulp bij het omgaan met financiën en relaties is er ook psychosociale hulpverlening. In het activerium, een onderdeel van het woon-werkcentrum, bevindt zich een werkzaal waar licht (productie) werk gedaan kan worden. In deze fase kan ook buiten het terrein van Ontmoeting gewerkt en gerecreëerd worden. De eerste twee fases duren gezamenlijk maximaal 8 maanden.

Vervolgens stroomt de bewoner vanuit de leefgroep door naar een appartement op het terrein, waar hij onder begeleiding zelfstandig kan wonen. Hij werkt aan het opbouwen van een sociaal netwerk buiten het terrein en aan het vinden van een geschikte vrijetijdsbesteding. In deze fase richt de arbeidstraining zich meer op werkervaring opdoen buiten het terrein. Onder begeleiding kunnen bewoners ervaren wat het is om in het normale arbeidsproces deel te nemen. Deze fase duurt maximaal acht maanden. Aan het eind van het traject, als de bewoner een baan gevonden heeft, wordt hij begeleid bij het zoeken naar woonruimte.

Dan is het verblijf op het terrein van 'Huize Norel' ten einde en kan de deelnemer buiten het terrein gaan wonen. Ambulante woonbegeleiding behoort dan tot de mogelijkheden. Dat bestaat uit een regelmatig contact tussen de begeleider en de oud-bewoner. De oud-bewoner kan ook nog hulp krijgen als hij problemen heeft met zijn werk.³⁸ De meeste oud-bewoners maken tot ruim een jaar na vertrek bij Ontmoeting gebruik van deze nazorg.

36 Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008.

37 www.ontmoeting.org.

38 Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008; www.ontmoeting.org.

3.6 DE OUD-BEWONERS

Hierboven is de organisatie en het programma van de vier nazorgorganisaties beschreven. In deze paragraaf wordt uiteengezet wat de kenmerken van de oud-bewoners van deze organisaties zijn. Daarbij gaat het over de oud-bewoners van wie de organisaties gegevens hebben aangeleverd. Met name van bewoners die langer geleden aan het programma deelnamen, konden de gegevens niet altijd worden aangeleverd. Hoeveel oud-bewoners dit zijn, is niet duidelijk. Wel is het van belang te beseffen dat de oud-bewoners van wie wel gegevens zijn aangeleverd dus al een selectie vormen van het werkelijke aantal oud-bewoners.

Over de periode 1999-2007 zijn er in totaal van 1.610 oud-bewoners gegevens aangeleverd door Exodus. Van 1.142 (71%) van hen kon de justitiële documentatie worden gevonden en is de observatieperiode minstens twee jaar, waardoor zij mee kunnen doen in dit onderzoek. DOOR heeft van 171 oud-bewoners gegevens aangeleverd, 137 (80%) van hen kunnen in dit onderzoek worden betrokken. Bij Moria zijn dit er 103 van de 134 (77%) en bij Ontmoeting 66 van de 96 (69%).

Zoals in paragraaf 2.1 beschreven is, bestaat de totale onderzoeksgroep dan uit 1.448 personen, die zijn uitgestroomd uit een van de nazorgorganisaties tussen 1999 en 2007. Tabel 2 geeft per nazorgorganisatie weer hoeveel oud-bewoners er in het databestand zijn opgenomen naar jaar van uitstroom.

Tabel 2: Aantal oud-bewoners in het onderzoeksbestand naar jaar en naar organisatie

Jaar uitstroom	Exodus	DOOR	Moria	Ontmoeting	Totaal
1999	14	-	0	0	14
2000	23	-	0	0	23
2001	26	0	16	1	43
2002	133	7	16	8	164
2003	175	15	12	11	213
2004	191	31	8	1	231
2005	192	27	17	12	248
2006	185	30	13	25	253
2007	203	27	21	8	259
Totaal	1.142	137	103	66	1.448

- De organisatie bestond nog niet

Tabel 3 toont de karakteristieken van de onderzoekspopulatie en van de totale populatie gedetineerden. De groep oud-bewoners van de nazorgorganisaties bestond vooral uit mannen. In Exodus kwamen vergeleken met de andere organisaties de meeste vrouwen voor. In Ontmoeting werden gedurende de onderzoeksperiode geen vrouwen geplaatst. Bij Moria, waar alleen

jongvolwassen mannen worden begeleid, was de gemiddelde leeftijd van de oud-bewoners 24 jaar. In de drie andere organisaties was de gemiddelde leeftijd iets hoger dan 30 jaar. Het geboorteland van de oud-bewoners was voor het grootste deel Nederland. Echter, in Exodus kwam relatief het minste aantal Nederlanders voor (58,8%), in Moria met bijna 87% het meeste.

Wat betreft het aantal eerdere strafzaken blijkt dat oud-bewoners van Moria, met een gemiddeld aantal eerdere strafzaken van 7, bij opname het kleinste aantal eerdere zaken had. Dit kan verklaard worden doordat bij Moria alleen jongvolwassenen worden opgevangen: deze jonge mensen hebben nog minder de kans gehad om een groot strafblad op te bouwen dan oudere mensen. Oud-bewoners van Ontmoeting hadden met gemiddeld 26 eerdere strafzaken het meest uitgebreide strafrechtelijke verleden. Dit strookt met het gegeven dat de doelgroep van Ontmoeting uit dak- en thuislozen bestaat, die een actieve carrière in de criminaliteit hebben gehad.

Het type delict van de uitgangszaak ten slotte, bestond voor de bewoners van alle vier de organisaties veelal uit 'vermogen zonder geweld'.

De totale onderzoeksgroep vertoont op de gemeten kenmerken geen grote verschillen met de populatie van ex-gedetineerden uitgestroomd tussen 2002 en 2004. Wel zien we dat bewoners van de nazorgorganisaties vaker afkomstig zijn uit Nederland. Verder was het percentage *first offenders* in de totale onderzoeksgroep een stuk lager dan in de groep ex-gedetineerden. Ook wat betreft het type delict is er een aantal verschillen. Zo kwamen bij de oud-bewoners van de nazorgorganisaties minder drugsdelicten voor dan bij de ex-gedetineerden in het algemeen. Dit heeft er wellicht mee te maken dat afhankelijkheid van drugs een contra-indicatie vormt voor een plaatsing bij een van de nazorgorganisaties. Ten slotte was het aandeel daders onder de 30 jaar in de totale onderzoeksgroep groter dan bij de ex-gedetineerden in het algemeen.

Uit de gegevens die door de nazorgorganisaties zijn aangeleverd, blijkt dat de meeste bewoners in een justitieel kader aan de programma's deelnemen (zie Tabel 4). Bij Exodus verblijft 46% van de bewoners op een justitiële titel. Nog eens 19% is middels een justitiële titel binnengekomen, maar heeft zijn verblijf verlengd op vrijwillige basis. Een derde van de bewoners volgt het Exodusprogramma helemaal vrijwillig. Bij DOOR is het net andersom: hier zit bijna de helft van de bewoners er vrijwillig en verblijft 27% van de bewoners er in een justitieel kader. Het grote aandeel van vrijwillige plaatsingen kan verklaard worden doordat gedetineerden in een justitieel kader pas sinds 2005 bij DOOR geplaatst worden. Ditzelfde geldt voor Moria: bij Moria heeft 85% van de oud-bewoners op vrijwillige basis aan het programma deelgenomen. Dit heeft te maken met het feit dat justitiële plaatsingen bij Moria pas sinds 2006 mogelijk zijn. Van de bewoners van Ontmoeting ontbreekt de informatie voor 39% van de bewoners. De resterende bewoners verblijven twee keer zo vaak in een justitieel kader als op vrijwillige basis.

Tabel 3: Achtergronden van de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007 en van ex-gedetineerden uit 2002-2004

	Exodus N=1.142	DOOR N=137	Moria N=103	Ontm. N=66	Totaal N=1.448	Exged. N=62.797*
seks						
man	87,1 %	97,0 %	99,0 %	100,0 %	89,5 %	90,4 %
vrouw	12,9 %	3,0 %	1,0 %	-	10,5 %	9,6 %
leeftijd						
12-17 jaar	0,2 %				0,1 %	0,0 %
18-24 jaar	31,8 %	23,5 %	63,6 %	9,5 %	32,3 %	22,9 %
25-29 jaar	18,6 %	15,2 %	32,3 %	17,5 %	19,2 %	17,7 %
30-39 jaar	28,1 %	34,8 %	4,0 %	58,7 %	28,4 %	34,4 %
40-49 jaar	15,7 %	16,7 %	-	14,3 %	14,6 %	18,6 %
50 jaar of ouder	5,7 %	9,8 %	-	-	5,5 %	6,3 %
leeftijd 1e strafzaak						
12-17 jaar	39,5 %	38,0 %	41,7 %	43,1 %	39,7 %	37,6 %
18-24 jaar	35,0 %	35,0 %	54,4 %	40,0 %	36,6 %	32,3 %
25-29 jaar	10,3 %	12,4 %	2,9 %	6,2 %	9,8 %	12,2 %
30-39 jaar	9,1 %	8,8 %	1,0 %	9,2 %	8,5 %	12,4 %
40-49 jaar	4,4 %	4,4 %	-	1,5 %	4,0 %	4,1 %
50 jaar of ouder	1,6 %	1,5 %	-	-	1,4 %	1,4 %
geboorteland						
Nederland	58,8 %	65,2 %	86,9 %	74,6 %	62,1 %	50,1 %
Marokko	4,0 %	6,1 %	1,0 %	-	3,8 %	6,8 %
Nederlandse Antillen	14,1 %	12,1 %	2,0 %	9,5 %	12,9 %	10,0 %
Suriname	10,2 %	5,3 %	1,0 %	7,9 %	8,9 %	8,7 %
Turkije	0,9 %	0,8 %	-	1,6 %	0,9 %	3,3 %
overige westerse landen	4,0 %	5,3 %	3,0 %	4,8 %	4,1 %	9,6 %
overige niet-westerse landen	8,0 %	5,3 %	6,1 %	1,6 %	7,3 %	11,5 %
strafrechtelijk verleden						
0 eerdere contacten	13,3 %	8,8 %	6,8 %	3,0 %	11,9 %	17,4 %
1-2 eerdere contacten	20,1 %	13,9 %	22,3 %	6,1 %	19,1 %	15,5 %
3-4 eerdere contacten	14,1 %	11,7 %	8,7 %	4,5 %	13,1 %	10,8 %
5-10 eerdere contacten	22,7 %	22,6 %	42,7 %	24,2 %	24,2 %	20,1 %
11-19 eerdere contacten	13,2 %	21,2 %	13,6 %	16,7 %	14,2 %	15,1 %
20 of meer eerdere contacten	16,5 %	21,9 %	5,8 %	45,5 %	17,6 %	21,1 %
type delict						
geweld	9,5 %	9,5 %	14,6 %	3,0 %	9,6 %	11,5 %
zed	4,3 %	5,8 %	1,0 %	3,0 %	4,1 %	2,3 %
vermogen met geweld	7,4 %	4,4 %	4,9 %	9,1 %	7,0 %	10,9 %
vermogen zonder geweld	35,1 %	43,1 %	41,7 %	56,1 %	37,3 %	35,2 %
openbare orde**	9,4 %	8,0 %	17,5 %	9,1 %	9,8 %	5,9 %
drugs	11,8 %	5,8 %	2,9 %	6,1 %	10,4 %	17,7 %
verkeer	8,1 %	8,0 %	4,9 %	4,5 %	7,7 %	4,5 %
overig	3,7 %	3,6 %	5,8 %	1,5 %	3,7 %	2,8 %
overtreding	1,7 %	-	1,0 %	-	1,4 %	0,1 %
onbekend	5,6 %	8,0 %	1,9 %	3,0 %	5,5 %	3,4 %

* Sommige ex-gedetineerden kwamen in meerdere jaren voor. Het totaal geeft hier dus niet het aantal unieke personen weer.

** Vernieling, lichte agressie en openbare orde delicten.

Tabel 4: Verblijfstitel

	Exodus	DOOR	Moria	Ontm.	Totaal
	N=1.142	N=137	N=103	N=66	N=1.448
Onbekend	3%	2%	0%	39%	10%
Vrijwillig	33%	48%	85%	20%	31%
Eerst justitieel, daarna vrijwillig	19%	23%	0%	3%	17%
Justitieel kader	46%	27%	16%	38%	42%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

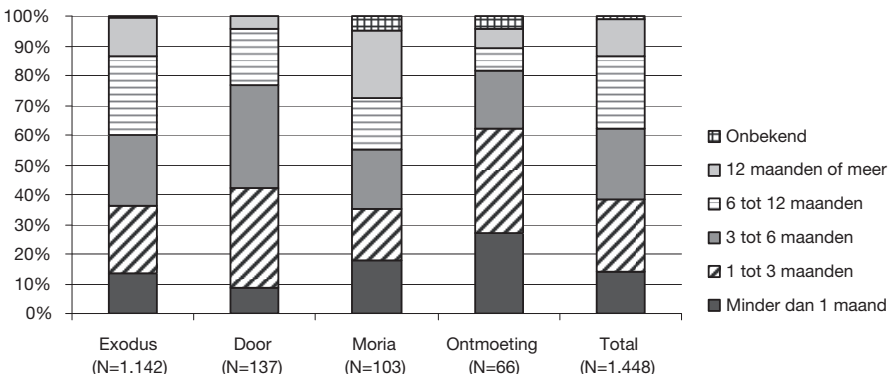
De gemiddelde duur van het verblijf bij de nazorgorganisaties bedraagt een half jaar (zie Tabel 5). Bij Ontmoeting verblijven de bewoners gemiddeld het kortst (4 maanden). 27% van de bewoners is binnen 1 maand weg. 6% woont er langer dan een jaar (zie ook Figuur 1). Bij Moria is de verblijfsduur gemiddeld het langst (8,5 maanden). 23% van de deelnemers woont er langer dan een jaar. Dit strookt met het gegeven dat het programma van Moria op papier het langste duurt van alle nazorgorganisaties, namelijk 2 jaar. Verder blijkt dat bij DOOR slechts 4% van de bewoners langer dan een jaar aan het programma deelneemt. Hierbij speelt een rol dat voordat in 2005 deelnemers in een justitieel kader werden toegelaten het programma van DOOR slechts 3 tot 6 maanden duurde.

Tabel 5: Verblijfsduur in maanden

Verblijfsduur in maanden									
Organisatie	0 tot 1	1 tot 3	3 tot 6	6 tot 12	12+	Totaal*	N*	Mean	S.D.
Exodus	13%	23%	24%	26%	13%	86%	1.138	6,1	5,7
DOOR	9%	34%	34%	19%	4%	96%	137	4,4	4,1
Moria	18%	18%	20%	18%	23%	73%	98	8,5	9,5
Ontmoeting	27%	35%	20%	8%	6%	89%	63	4	7,4
Totaal	14%	24%	24%	24%	13%	86%	1.436	6	6,1

* van 12 personen is de verblijfsduur onbekend.

Ten slotte is de nazorgorganisaties gevraagd om aan te geven of de bewoners al dan niet succesvol zijn uitgestroomd. De uitstroom is succesvol als de bewoner het programma heeft afgerond. Dit betekent dat hij tot aan zijn einddatum bij de organisatie gewoond heeft en dat de leefgebieden waar de begeleiding zich op richt voldoende ontwikkeld zijn. Het bereiken van de einddatum is vooral van belang bij bewoners die in een justitieel kader aan het programma deelnemen. Het betreft dan bijvoorbeeld de dag waarop het penitentiair programma afloopt.

Figuur 1: Verblijfsduur van de bewoners van de nazorgorganisaties

Van bewoners die worden weggestuurd of die zelf het huis verlaten voordat het programma is voltooid, kan de uitstroom als negatief worden beschouwd. Daar moet wel bij opgemerkt worden dat het niet altijd eenvoudig is om te bepalen of de uitstroom succesvol is of niet: soms behoort een bewoner volgens het deelnamecontract nog langer bij de organisatie te wonen, maar heeft hij al een baan en een woning en vertrekt hij daarom ‘voortijdig’ (wat als negatief beschouwd wordt). Maar het kan ook zo zijn dat een bewoner netjes het programma gevolgd heeft en zijn tijd uitzit, maar aan het einde van de rit nog geen baan gevonden heeft en geen goede woonruimte. Dient dit wel als succesvolle uitstroom beschouwd te worden? De gegevens en daarmee de resultaten dienen daarom met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

Desalniettemin is duidelijk dat niet iedereen de eindstreep haalt. 41% van de bewoners van Exodus, 57% van die van Moria en 68% van die van Ontmoeting werden voortijdig weggestuurd (zie Tabel 6). DOOR kon geen gegevens over de wijze van uitstroom van de bewoners verstrekken. Het percentage bewoners dat vrijwillig is uitgestroomd voordat het programma af was, bedraagt zowel bij Exodus als bij Ontmoeting 14%. Bij Moria is dit 7%. Het percentage bewoners dat succesvol is uitgestroomd is met 42% het hoogst bij Exodus. Bij Moria heeft 36% het programma afgerond. Bij Ontmoeting heeft slechts 15% het programma afgerond.

Tabel 6: Wijze van uitstroom

	Exodus	Door	Moria	Ontm.	Totaal
	N=1.142	N=137	N=103	N=66	N=1.448
Onbekend	4%	99%	0%	3%	12%
Weggestuurd voordat het programma af was	41%	1%	56%	68%	40%
Vrijwillig uitgestroomd voordat het programma af was	14%	0%	8%	14%	12%
Programma wel afgemaakt	42%	0%	36%	15%	36%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

4.1 RECIDIVEPREVALENTIE, -FREQUENTIE EN -OMVANG

In paragraaf 2.2 zijn de methoden beschreven waarmee de verschillende soorten recidive onder de oud-bewoners van de nazorgorganisaties worden onderzocht. Om erachter te komen of de recidivekans onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties verschilt, zijn hun recidivepercentages vergeleken. Om een zeker reliëf aan de cijfers te geven zijn deze ook afgezet tegen recidivecijfers van ex-gedetineerden in het algemeen. Naast de 'ruwe' recidivepercentages worden ook cijfers gegeven die zijn gecorrigeerd voor verschillen tussen de bewonersgroepen.

De eerste onderzoeksvraag luidt:

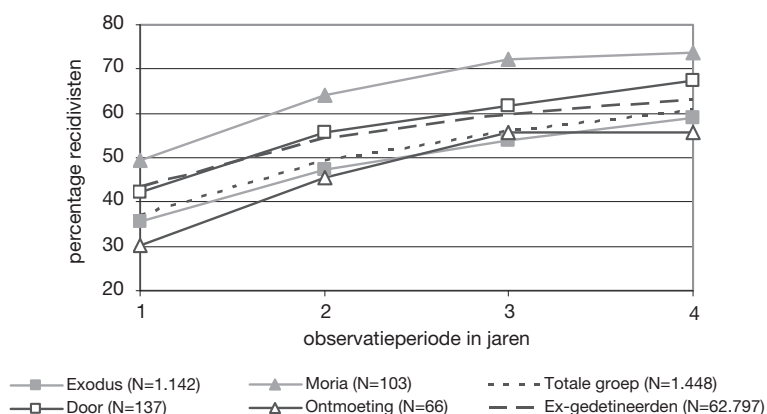
Hoe hoog is de recidive onder oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties? Hoe verhouden de gevonden percentages zich tot de recidive onder ex-gedetineerden in het algemeen en wat is het verschil tussen degenen die het programma hebben afgemaakt en degenen die het programma voortijdig hebben beëindigd?

Hoe hoog is de recidive onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties?

In Figuur 2 wordt de ontwikkeling in de prevalentie van algemene recidive onder oud-bewoners van de nazorgorganisaties getoond. In de figuur is te zien dat van de totale groep, weergegeven door een stippenlijn, ruim 49 procent binnen twee jaar na uitstroom een nieuw justitiecontact heeft naar aanleiding van het plegen van een misdrijf. Twee jaar na vertrek bij de nazorgorganisatie is de recidive onder oud-bewoners van Ontmoeting het laagst: 45,6% van de oud-bewoners heeft gerecidiveerd. Bij Exodus is dit 47,4%, bij DOOR 55,6% en bij Moria 64,1% (zie ook Tabel 1 van Bijlage 1).

Het gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten van de oud-bewoners die gerecidiveerd hebben, is na twee jaar het laagst bij DOOR: oud-bewoners van DOOR hebben gemiddeld 2,7 nieuwe justitiecontacten opgedaan. Voor oud-bewoners van Exodus zijn dit er 2,8, bij Moria 2,9 en bij Ontmoeting 4,4 (zie Tabel 1 van Bijlage 2). Hieruit kan worden afgeleid dat oud-bewoners van Ontmoeting weliswaar het minst recidiveren, maar *als* ze recidiveren, doen ze dat het vaakst.

De resultaten van deze en andere vormen van recidiveprevalentie, -frequentie en -omvang zijn opgenomen in Bijlage 1 t/m 3.

Figuur 2: Strafrechtelijke recidive van oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007 en van ex-gedetineerden uitgestroomd tussen 2002-2004

Hoe verhouden de gevonden percentages zich tot de recidive onder ex-gedetineerden in het algemeen?

Behalve dat de recidive onder de verschillende huizen met elkaar vergeleken is, is de recidive ook afgezet tegen die van de ex-gedetineerden in het algemeen. Van deze laatste groep heeft 54,5% na twee jaar gerecidiveerd. Uit de resultaten blijkt dat de algemene recidive van Exodus en Ontmoeting lager en van DOOR en Moria hoger is dan die van de ex-gedetineerden. Een lagere recidive wijst echter niet noodzakelijk op de gunstige werking van een nazorgprogramma en het omgekeerde is evenmin het geval. De verschillen kunnen immers veroorzaakt zijn door verschillen in de achtergronden van de personen in de diverse groepen. Hier wordt verder op teruggekomen in paragraaf 4.2.

Wat is het verschil in recidive tussen de afmakers en de afhakers?

Van de oud-bewoners van de nazorgorganisaties (N=1.448) heeft 36% het programma afgemaakt (de zogenoemde afmakers) en is 40% voortijdig weggestuurd (de afhakers). 12% is vrijwillig opgestapt voordat het programma beëindigd was (zie paragraaf 3.6 en Tabel 6). Blijven afmakers nu vaker op het rechte pad dan afhakers?

Uit de resultaten blijkt dat de recidive onder de afmakers met 31,2% bijna twee keer zo laag is als onder afhakers, welke een recidivepercentage van 63,3% hebben (zie Tabel 1 van Bijlage 4). De recidive onder bewoners die op vrijwillige basis voortijdig zijn uitgestroomd is met 53,7% hoger dan onder de afmakers maar lager dan onder de afhakers. Afmakers doen het dus beter dan afhakers, maar uit deze resultaten kan niet zonder meer worden afgeleid dat succesvolle afronding van het begeleidingstraject leidt tot minder recidive, aangezien veronderstelbaar is dat de 'afmakers' meestal de meer gemotiveerde daders zijn, die wellicht ook zonder de begeleiding minder zouden recidiveren.

4.2 GEOBSERVEERDE EN VOORSPELDE RECIDIVE

De tweede onderzoeksvraag luidt:

Welk recidivepercentage mocht, gelet op de achtergrondkenmerken van de oud-bewoners worden verwacht en hoe verhoudt dit zich tot het feitelijke recidivepercentage?

De oud-bewoners van de nazorgorganisaties verschillen van elkaar en van ex-gedetineerden in het algemeen. Zo richt de ene organisatie zich op jongvolwassenen, en de andere op daklozen. Het is daarom niet verwonderlijk dat de feitelijke recidive in de groepen verschilt. Om de recidivecijfers van de nazorgorganisaties toch in een zeker perspectief te zien, wordt op basis van de achtergrondkenmerken uit Tabel 3 voor elk van de vier groepen plus de totale groep een prognose gedaan van de recidive die binnen twee jaar na de invrijheidstelling zal zijn opgetreden. Om een indruk te krijgen van de prestaties van de nazorginstellingen kan deze vervolgens worden vergeleken met de geobserveerde recidive. Figuur 3 geeft voor elke groep de verwachte en de geobserveerde recidive weer.¹

De resultaten tonen aan dat voor alle groepen de verwachte recidive hoger ligt dan de geobserveerde recidive. Dit betekent dat de oud-bewoners het in principe beter doen dan men zou verwachten op grond van hun achtergrondkenmerken. Het gemeten verschil is echter alleen significant voor de totale groep, voor Exodus en voor Ontmoeting ($p=0,00$).

Afgaand op het percentage verwachte recidive blijken er zich tussen de nazorgorganisaties betrekkelijk grote verschillen voor te doen; oud-bewoners van Ontmoeting blijken de hoogste verwachte recidive te hebben. Dit betekent dat de groep daders uit Ontmoeting een relatief 'zware' selectie vormde. Ondanks dat is de recidive onder deze groep het laagst.

Desalniettemin blijken ook de bewoners van de andere nazorgorganisaties 'zwaarder' te zijn dan de gemiddelde ex-gedetineerde: het verwachte recidivecijfer ligt immers bij alle vier de nazorgorganisaties hoger dan het tweejarige recidivecijfer onder de totale populatie ex-gedetineerden, dat 54,5% bedraagt (zie Figuur 3).

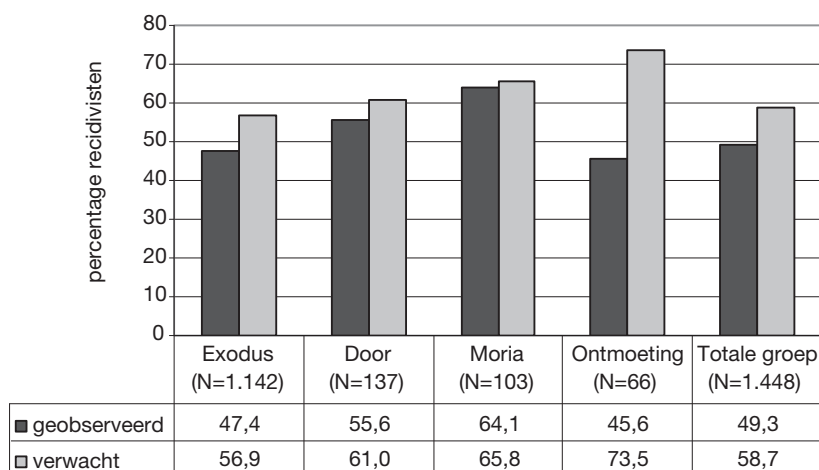
4.3 MULTIVARIATE ANALYSE

De derde onderzoeksvraag luidt:

Welke kenmerken van de oud-bewoners hangen samen met de kans op recidive?

1 De verschillen in de figuur zijn eenzijdig getoetst met een verschiltoets voor proporties. De verschiltoets voor proporties toetst of twee proporties (percentages), gegeven de bijbehorende 'n' (aantallen) significant van elkaar verschillen (waarbij $p \leq 0,05$). Een eenzijdige toets betekent dat de hypothese is dat het ene percentage hoger is dan het andere: een bepaald effect wordt verondersteld en vervolgens wordt getoetst of dat ook zo is.

Om deze vraag te beantwoorden is een Cox regressie uitgevoerd. Dit is een speciale vorm van regressie analyse waarbij een model wordt opgesteld dat een zo goed mogelijke voorspelling geeft van de kans op recidive. In tegenstelling tot een gewone regressie analyse, kan bij deze vorm van regressie bij het schatten van de rol van de verschillende kenmerken (covariaten) rekening worden gehouden met het tijdstip waarop de recidive plaatsvond. De bijbehorende hazard ratio's ($e\beta$) geven de verhouding weer tussen het recidiverisico in de groep met een bepaald kenmerk en het 'normale' recidiverisico in een 'referentiegroep'. Hoe meer de hazard ratio afwijkt van 1, hoe groter de invloed van dit kenmerk op de recidivekans. Een waarde groter dan 1 betekent een hogere recidivekans ten opzichte van de referentiecategorie, een waarde kleiner dan 1 betekent een lagere recidivekans.²

Figuur 3: Voorspelde en geobserveerde algemene recidive van de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007

De resultaten van de Cox regressie staan vermeld in Tabel 7. In het bovenste deel van de tabel staan de variabelen weergegeven die bijdragen aan de voorspelling van de kans op recidive. Bij de categorische variabelen is de eerste categorie de referentiecategorie. In het onderste deel van de tabel staan de variabelen die niet in het model zijn opgenomen omdat zij, gegeven de invloed van de andere variabelen, geen rol spelen bij het voorspellen van de recidivekans.

Van de statische achtergrondvariabelen leveren geslacht, leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact en de veroordelingsdichtheid (i.e. aantal geldige justitiecontacten per jaar in iemands strafrechtelijke verleden) een significante bijdrage aan de voorspelling van recidive. Mannen hebben een 1,8 keer

2 Voor het gemak spreken we hier van 'kans', maar formeel gaat het om de ratio van twee hazards. De hazard is de kans om te recidiveren op tijdstip t , gedeeld door de cumulatieve kans om niet gerecidiveerd te hebben tot aan t .

zo grote kans om te recidiveren als vrouwen. Een lagere leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact en een hogere veroordelingsdichtheid verhogen de kans op recidive. Ten slotte is de kans om te recidiveren voor de afhakers, na correctie op de andere kenmerken, 1,3 keer zo groot als voor de afmakers.

Wat betreft de recidive onder de verschillende nazorgorganisaties, is in Tabel 7 te zien dat, gegeven de achtergrondvariabelen, de verblijfsduur en het wel of niet afmaken van het programma, de kans om te recidiveren onder oud-bewoners van Moria 1,4 keer zo hoog is als onder oud-bewoners van Exodus. De recidivekans onder oud-bewoners van Ontmoeting is juist 0,5 keer lager dan onder oud-bewoners van Exodus. Tussen Door en Exodus zit geen significant verschil.

Tabel 7: Resultaten Cox regressie van de kans op algemene recidive na verblijf in een nazorgorganisatie

		e β	p
Variabelen in het model			
<i>Sekse</i>	vrouw*		
	man	1,82	0,00
<i>Leeftijd 1e strafzaak</i>		0,97	0,00
<i>Veroordelingsdichtheid</i>		2,48	0,00
<i>Programma wel/niet afgemaakt</i>	programma afgemaakt*		
	weggestuurd voordat het programma af was	1,33	0,00
	vrijwillig uitgestroomd voordat het programma af was	1,22	0,13
	onbekend	1,11	0,62
<i>Nazorgorganisatie</i>	Exodus*		
	Door	1,10	0,68
	Moria	1,36	0,02
	Ontmoeting	0,49	0,00
<i>Verblijfsduur</i>	jaar of langer*		
	minder dan maand	2,47	0,00
	maand-kwartaal	1,85	0,00
	kwartaal-half jaar	1,79	0,00
	half jaar-jaar	1,20	0,25
	onbekend	1,85	0,09
Variabelen niet in het model			
Leeftijd			
Geboorteland			
Type delict			
Aantal eerdere boetes			
Aantal vorige zeer ernstige contacten			

* Referentiecategorie

e β hazard ratio, een waarde groter dan 1 betekent een hogere recidivekans ten opzichte van de referentiecategorie, een waarde kleiner dan 1 betekent een lagere recidivekans.

p kans dat de gevonden e β op toeval berust. Als $p < 0,05$ is het verschil significant.

Ten slotte is te zien dat de verblijfsduur samenhangt met de kans op recidive: hoe langer de verblijfsduur, hoe lager de kans op recidive. Deelnemers die minder dan een maand bij een van de organisaties hebben gewoond, hebben bijna 2,5 keer meer kans om te recidiveren dan deelnemers die een jaar bij een van de organisaties hebben gewoond. Deelnemers die een maand tot een half jaar bij een van de organisaties hebben gewoond, hebben een bijna twee keer zo grote kans om te recidiveren als deelnemers die een jaar bij een van de organisaties hebben gewoond.

4.4 EXODUSHUIS

Omdat bijna 80% van de onderzoekpopulatie oud-bewoners van Exodus betreft, richt de laatste onderzoeksvraag zich specifiek op Exodus:

Zijn er verschillen in recidive tussen de verschillende locaties van de Exodushuizen en welke kenmerken van oud-bewoners spelen daarbij een rol?

Tabel 1 van bijlage 5 toont de recidivepercentages van de verschillende Exodus locaties. De oud-bewoners van de Exodushuizen in Venlo en Den Bosch laten het laagste recidivepercentage zien (20,7% respectievelijk 38,0%). De recidive onder oud-bewoners van Exodushuis Drenthe is met 62,9% het hoogst.

Om te achterhalen of deze verschillen nog stand houden na correctie op een aantal achtergrondkenmerken, is een multivariate analyse uitgevoerd onder de oud-bewoners. In Tabel 8 is te zien dat het, gegeven de andere factoren, voor de voorspelling van de kans op recidive niet uitmaakt in welk Exodushuis iemand heeft verbleven. Dit betekent dat de verschillen in recidive tussen de verschillende Exodushuizen volledig kunnen worden verklaard door de variabelen die in het model zijn opgenomen, te weten het geslacht, de leeftijd van de eerste veroordeling, de veroordelingsdichtheid van de strafzaken, de verblijfsduur en of het programma voortijdig beëindigd is. Het lijkt dus niet zo te zijn dat in een bepaald Exodushuis 'betere' of 'slechtere' resultaten worden behaald. Ten slotte bleken ook de variabelen 'justitieel kader' en 'verblijfsgrond' geen significante bijdrage te leveren aan de voorspelling van de recidivekans.

Tabel 8: Resultaten Cox regressie van de kans op algemene recidive na verblijf in een Exodushuis

		e β	p
Variabelen in het model			
Seks	vrouw*		
	man	1,68	0,00
Leeftijd 1e strafzaak		0,97	0,00
Veroordelingsdichtheid		2,58	0,00
Programma wel/niet afgemaakt	programma afgemaakt*		
	weggestuurd voordat het programma af was	1,43	0,00
	vrijwillig uitgestroomd voordat het programma af was	1,21	0,18
	onbekend	1,14	0,56
Verblijfsduur	jaar of langer*		
	minder dan maand	2,00	0,00
	maand-kwartaal	1,51	0,03
	kwartaal-half jaar	1,55	0,01
	half jaar-jaar	1,06	0,71
	onbekend	1,71	0,37
Variabelen niet in het model			
Leeftijd			
Geboorteland			
Type delict			
Aantal eerdere boetes			
Aantal vorige zeer ernstige contacten			
Justitieel kader			
Verblijfsgrond			
Exocushuis			

* Referentiecategorie

e β hazard ratio, een waarde groter dan 1 betekent een hogere recidivekans ten opzichte van de referentiecategorie, een waarde kleiner dan 1 betekent een lagere recidivekans.p kans dat de gevonden e β op toeval berust. Als $p < 0,05$ is het verschil significant.

In 2006 is reeds een rapport verschenen naar aanleiding van een studie waarin is onderzocht of een succesvol verblijf bij Exodus bijdraagt aan het terugdringen van recidive.¹ De resultaten toonden aan dat 35% van de oud-bewoners gerecidiveerd had. Bewoners die het Exodusprogramma succesvol hadden afgerond recidiveerden drie keer minder dan bewoners die negatief waren uitgestroomd.

In het huidige onderzoek is het recidivepercentage onder oud-bewoners van Exodus 47%. Bewoners die het Exodusprogramma succesvol afrondden, recidiveerden half zo vaak als bewoners die negatief uitstroomden (respectievelijk 30,5% versus 63,7%). De recidivecijfers van dit onderzoek liggen dus hoger dan dat van het vorige onderzoek. Hoe kan dit verklaard worden?

De belangrijkste reden voor het verschil in recidivecijfers is dat er in het huidige onderzoek een andere onderzoeksmethode wordt gehanteerd dan in het vorige onderzoek. In het onderzoek uit 2006 was alleen bestudeerd *of* de oud-bewoners gerecidiveerd hadden. Er was geen rekening gehouden met het tijdvak waarbinnen het voor een oud-bewoner mogelijk was om te recidiveren: een bewoner die het Exodushuis pas twee maanden ervoor had verlaten, heeft minder kans op een nieuwe veroordeling dan iemand die het huis al vijf jaar geleden verliet. In het oude onderzoek werd dit verschil niet meegenomen, maar werd alleen vastgesteld *of* de oud-bewoner gerecidiveerd had. In het nieuwe onderzoek is de tijd waarbinnen iemand kan recidiveren wel meegerekend, door de recidive te analyseren door middel van survivalanalyse (zie paragraaf 2.2). De recidive is daardoor nu aanzienlijk nauwkeuriger berekend.

Doordat de onderzoeksmethoden van beide onderzoeken sterk verschillen, kan niet geconcludeerd worden dat de recidive onder oud-bewoners van Exodus *hoger* is geworden: de recidivecijfers van het vorige onderzoek en van dit onderzoek kunnen simpelweg niet met elkaar vergeleken worden.

1 Moerings, Van Wingerden & Vijfhuizen 2006.

6.1 WERKT HET?

In hoofdstuk 4 is beschreven dat twee jaar na het verlaten van Exodus of een van de andere nazorgorganisaties 49,3% van de oud-bewoners gerecidiveerd heeft. Bewoners die het programma hebben afgemaakt, hebben twee jaar na het vertrek bij de organisatie half zo vaak gerecidiveerd als bewoners die voortijdig zijn weggestuurd (31,2 % versus 63,3%). Afmakers doen het dus aanzienlijk beter dan afhakers. De recidive onder bewoners die op vrijwillige basis voortijdig zijn uitgestroomd is met 53,7% hoger dan onder de afmakers maar lager dan onder de afhakers.

Van alle oud-bewoners van Exodus heeft twee jaar na het verlaten van het Exodushuis 47,4% gerecidiveerd. Als alle omstandigheden gelijk zijn, zijn er geen significante verschillen in recidive tussen de verschillende Exodushuizen.¹ Bij DOOR, Moria en Ontmoeting bedragen die percentages respectievelijk 55,6%, 64,1% en 45,6%. De recidive onder oud-bewoners van Exodus en Ontmoeting is daarmee lager dan het algemene recidivepercentage van alle ex-gedetineerden. Dat bedraagt na twee jaar namelijk 54,5%. De recidive onder oud-bewoners van DOOR en Moria is hoger dan van de gemiddelde ex-gedetineerde. De recidivecijfers van de oud-bewoners van de nazorgorganisaties kunnen echter niet zo maar vergeleken worden met die van de totale populatie ex-gedetineerden, omdat de oud-bewoners een bepaalde selectie van alle ex-gedetineerden vormen.

Relevanter is het om de recidivecijfers van de oud-bewoners te vergelijken met hun geschatte recidivekans. Deze kans wordt berekend aan de hand van enkele statische kenmerken, zoals geslacht, leeftijd en aantal eerdere veroordelingen (zie paragraaf 2.2). De resultaten tonen aan dat de verwachte recidivekans voor alle nazorgorganisaties hoger ligt dan het algemene recidivepercentage van alle ex-gedetineerden (54,5%). Dit betekent dat de bewoners van de nazorgorganisaties 'zwaarder' zijn dan de gemiddelde ex-gedetineerde.

Daarnaast ligt voor alle nazorgorganisaties de feitelijke recidive lager dan op grond van hun achtergrondkenmerken mocht worden verwacht. Oud-bewoners van Exodus recidiveren 9,5 procentpunt minder dan verwacht. Bij Ontmoeting bedraagt het verschil zelfs 27,9 procentpunt. Oud-bewoners van DOOR en Moria recidiveren respectievelijk 5,4 en 1,7 procentpunt minder dan verwacht, maar deze verschillen zijn statistisch niet significant.

1 Zie Tabel 8.

Hierbij kan nog opgemerkt worden dat de berekening van de verwachte recidive uitsluitend plaatsvindt aan de hand van enkele statische kenmerken. Daarbij wordt geen rekening gehouden met dynamische factoren die het recidiverisico beïnvloeden, zoals de psychosociale of verslavingsproblematiek van de (ex-)gedetineerde, zijn thuissituatie, zijn werksituatie of zijn sociale vangnet. Voor de nazorgorganisaties zijn deze factoren wel van groot belang: een (ex-)gedetineerde komt slechts in aanmerking voor een plaats binnen een van de nazorgorganisaties indien hij een of meerdere hulpvragen heeft op het gebied van wonen, werken, relaties, zingeving of financiën. De verwachte recidive zoals berekend op basis van statische kenmerken doet daarom wellicht geen recht aan de situatie waarmee de nazorgorganisaties in de praktijk geconfronteerd worden. Doordat de hierboven beschreven dynamische risicofactoren bij de populatie van de nazorgorganisaties waarschijnlijk sterk vertegenwoordigd zijn, is het veronderstelbaar dat de verwachte recidivekans van de oud-bewoners hoger is dan op basis van statische kenmerken berekend is. Daar staat tegenover dat deze kans ook lager kan zijn: een voorwaarde voor deelname aan de nazorgprogramma's is immers ook dat de (ex-)gedetineerde gemotiveerd is om de criminaliteit de rug toe te keren. Deze motivatie kan ertoe leiden dat de oud-bewoners van de nazorgorganisaties minder zouden recidiveren dan op grond van statische risicofactoren verwacht mag worden. Dat de feitelijke recidive onder oud-bewoners van de nazorgorganisaties lager uitvalt dan op grond van statische kenmerken verwacht mag worden, mag nochtans als een goed resultaat worden beschouwd.

Ook is door middel van een multivariate analyse de invloed op de recidive van verschillende achtergrond- en verblijfskenmerken in onderlinge samenhang onderzocht. Mannen blijken een 1,8 keer zo grote kans te hebben om te recidiveren als vrouwen. Een lagere leeftijd ten tijde van het eerste justitiecontact en een hogere veroordelingsdichtheid verhogen de kans op recidive. Daarnaast is te zien dat de verblijfsduur samenhangt met recidive: hoe langer een (ex-)gedetineerde bij een van de nazorgorganisaties verblijft, hoe kleiner de kans op recidive. Verder is de kans om te recidiveren voor de afhakers, na correctie op de andere kenmerken, 1,3 keer zo groot als voor de afmakers. Bij Exodus is deze kans onder de afhakers 1,4 keer zo groot. Ten slotte is, ook wanneer rekening gehouden wordt met de invloed van de andere kenmerken, de recidive onder oud-bewoners van Ontmoeting lager dan onder die van Exodus en onder oud-bewoners van DOOR en Moria nog altijd hoger.

De hogere recidivecijfers bij DOOR en Moria kunnen wellicht verklaard worden doordat zij nog niet lang plaatsen voor gedetineerden in een justitieel kader hebben. Bij DOOR zijn justitiële plaatsingen mogelijk sinds 2005, bij Moria sinds 2006. Het onderzoek heeft uitsluitend betrekking op oud-bewoners die uiterlijk in 2007 de nazorgorganisaties verlieten. Dit betekent dat de onderzoekspopulatie voor DOOR en Moria grotendeels uit oud-bewoners bestaat die vrijwillig aan het programma deelnamen, althans dat

er bij DOOR en Moria respectievelijk slechts twee en één onderzoeksjaren waren waarin gedetineerden in een justitieel kader bij de nazorgorganisaties konden verblijven. Doordat er nog geen justitiële plaatsingen waren, waren de methodieken van de organisaties destijds niet primair op recidivevermindering gericht. Bovendien was de programmaduur van DOOR destijds aanzienlijker korter: het programma duurde slechts drie tot zes maanden. Sinds bewoners ook in een justitieel kader aan het programma kunnen deelnemen, is de methodiek meer op recidivevermindering gericht. Daarnaast is de programmaduur van DOOR toegenomen naar één à twee jaar. Dit is van belang omdat dit onderzoek aantoonde dat een langere verblijfsduur gepaard gaat met minder recidive. Maar aangezien dit onderzoek zich beperkt tot bewoners die uiterlijk in 2007 het huis verlaten hebben, is het nog veel te vroeg om te zeggen of de nieuwe aanpak van DOOR en Moria, die met de nieuwe doelgroep gepaard gaat, meer recidivevermindering met zich mee brengt. Toekomstig onderzoek moet dit uitwijzen. Om bovenstaande redenen leidt de korte periode waarin justitiële plaatsingen mogelijk waren bij DOOR en Moria er toe dat hun recidivecijfers in dit perspectief beschouwd dienen te worden.

Een belangrijke conclusie van dit onderzoek is de bevinding dat de geobserveerde recidive onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties lager is dan de voorspelde recidive en dat de recidive lager is naarmate bewoners langer aan het programma hebben deelgenomen. Dit kan worden opgevat als een aanwijzing dat de interventie voor deze groepen een gunstig effect zou hebben gehad. Een alternatieve verklaring is echter dat de oud-bewoners een positieve selectie vormden uit de populatie ex-gedetineerden. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat zij bovengemiddeld gemotiveerd waren om na hun detentie te slagen. Deze alternatieve verklaring kan niet worden uitgesloten, aangezien de gebruikte statistische modellen alleen 'statistische' achtergrondvariabelen bevatten. Dynamische factoren, zoals de intrinsieke motivatie om het leven een andere wending te geven, bleven buiten het model. Dit neemt niet weg dat de uitkomsten een gunstig beeld laten zien. De nazorginstellingen zijn er in elk geval in geslaagd de gemotiveerde ex-gedetineerden gemotiveerd te houden.

Daarbij kan ook nog opgemerkt worden dat de doelgroep van Exodus en de andere nazorgorganisaties de laatste jaren steeds zwaarder is geworden: (ex-)gedetineerden hebben de laatste jaren steeds meer sociale en psychische problemen.² Daarnaast worden de laatste jaren steeds meer mensen met een verslaving toegelaten, bijvoorbeeld zij die in het kader van een van de laatste fasen van de ISD bij een van de nazorgorganisaties willen verblijven. Ten slotte dient niet vergeten te worden dat Exodus en de andere nazorgorganisaties voor hun resultaten erg afhankelijk zijn van externe factoren. De slechte sociaal-economische situatie zorgt er bijvoorbeeld voor dat

(ex-)gedetineerden minder makkelijk een baan kunnen vinden. Het is daarom van belang om de recidivecijfers van de nazorgorganisaties mede tegen de achtergrond van deze ontwikkelingen te beschouwen.

Voorts is het van belang er bewust van te zijn dat dit onderzoek uitsluitend betrekking heeft op bewoners die uiterlijk in 2007 de nazorginstantie hebben verlaten. Inmiddels zijn er drie jaren verstreken. In deze periode hebben de nazorgorganisaties zich verder ontwikkeld. Bij sommige organisaties is het programma veranderd, andere zijn uitgebreid of verhuisd om de doelgroep beter op te kunnen vangen. Daarnaast is de afgelopen jaren verder geïnvesteerd in onder meer professionaliteit van de begeleiders, netwerken met bijvoorbeeld werkgevers, en in samenwerking met andere organisaties. De vier nazorgorganisaties blijven innoveren. Daarvan kan een gunstige uitwerking op de resultaten worden verwacht. Of deze verwachting gerechtvaardigd is, moet uit toekomstig onderzoek blijken.

6.2 BEPERKINGEN AAN HET ONDERZOEK

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat oud-bewoners van de nazorgorganisaties minder recidiveren dan op grond van hun achtergrondkenmerken mocht worden verwacht. Daar dient wel bij opgemerkt te worden dat het onderzoek enige beperkingen kent. Een eerste probleem heeft te maken met de administratie van de persoons- en verblijfsgegevens van de bewoners van de nazorgorganisaties. Deze administratie vindt niet structureel en eenduidig plaats. Namen, geboortedata en geboorteplaatsen kloppen soms niet, of ontbreken. Hierdoor kon niet van alle oud-bewoners de justitiële documentatie worden opgezocht, waardoor een deel van de oud-bewoners buiten het beeld van dit onderzoek is gebleven.

Een ander probleem is de registratie van de uitstroomwijze van de oud-bewoners. Wanneer wordt dat als succesvol beschouwd en wanneer niet? Als een gedetineerde bijvoorbeeld eerst in een justitieel kader aan het nazorgprogramma deelnam en daarna vrijwillig langer is gebleven, kan hij dan als vrijwillige bewoner nog negatief uitstromen als hij de tijd die hij er volgens zijn penitentiair programma moet doorbrengen wel goed vervuld heeft? Wat als iemand niet is op komen dagen op de dag dat hij verwacht werd, telt dit dan al mee als een negatieve uitstroom? En als hij later wel komt? Wordt de eerste keer dan vergeten? Voor gedegen onderzoek is duidelijkheid en eenheid in registratiebeleid gewenst, ook tussen de nazorgorganisaties onderling.

Ten slotte is een beperking aan het onderzoek dat het recidiveonderzoek uitsluitend betrekking heeft op nieuwe justitiecontacten. Aangezien delicten die niet ter kennis van het OM zijn gekomen, buiten beschouwing blijven, kan de werkelijke recidive onder de oud-bewoners hoger zijn. Deze beperking is inherent aan recidiveonderzoek aan de hand van officiële data.

6.3 AANBEVELINGEN

De aanbevelingen die in het kader van dit onderzoek aan Exodus en de andere nazorgorganisaties worden gedaan, hebben betrekking op de administratie van bewonergegevens en van de uitstroomwijze van de bewoners.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin de lange-termijndoelstellingen van de nazorgorganisaties (recidivevermindering) worden bereikt, is onderzoek naar de recidive onder de oud-bewoners van groot belang. Dit inzicht in het bereiken van de lange-termijndoelstellingen is niet alleen van belang voor de organisaties zelf, die aan de hand van de resultaten kunnen bekijken of hun begeleidingsmethodiek wellicht aanpassing behoeft, het is ook van belang in verband met de subsidiëring van de organisatie door Justitie of door gemeenten.

Om de recidive onder de oud-bewoners te onderzoeken is een goede administratie van bewoners van evident belang. Teneinde de justitiële documentatie van de oud-bewoners te kunnen opzoeken, zijn zowel voornamen, achternaam, geboortedatum, geboorteplaats als geboorteland vereist. Het is dus belangrijk dat deze persoonsgegevens goed geregistreerd worden. Aanbevolen wordt om ook het parketnummer van de strafzaak naar aanleiding waarvan de bewoner gedetineerd was te registreren. Ook dit biedt een mogelijkheid om de personen terug te vinden in het Justitiële Documentatiesysteem.

Naast een goede registratie van de persoonsgegevens is het ook belangrijk dat de in- en uitstroomdata nauwkeurig worden geregistreerd. Daarbij is ook duidelijkheid en eenheid gewenst in de administratie van bijvoorbeeld bewoners die hun verblijf op justitiële titel verlengen naar een verblijf op vrijwillige basis.

Ten slotte zou onderzoek naar het bereiken van de lange-termijndoelstellingen verrijkt worden, indien van de oud-bewoners ook bijgehouden wordt welke problemen zij hadden op het gebied van wonen, werken, relaties, zingeving en financiën voordat zij bij de nazorgorganisatie kwamen wonen, en hoe de bewoner er op deze gebieden voorstaat op het moment dat hij het huis verlaat. Als dat duidelijk in kaart gebracht kan worden, kunnen de organisaties ook op die manier laten zien welke bijdrage zij leveren aan de resocialisatie van de (ex-)gedetineerden.

Literatuur

Barney e.a. 2005

A. Barney & e.a., *Werk Exodus? Een evaluatieonderzoek naar de huizen in Den Haag, Drenthe en Venlo*, Bachelorscriptie Criminologie, Universiteit Leiden, 2005.

Begeleiders ABC 2004

Beleiders ABC, interne publicatie Stichting Exodus Nederland 2004.

Beijersbergen & Wartna 2007

K.A. Beijersbergen & B.S.J. Wartna, *Recidivemeting Glen Mills. De uitstroomresultaten van de Glen Mills School in termen van strafrechtelijke recidive. Factsheet nr. 2007-07*, Den Haag: WODC 2007.

Bronsens 2001

S. Bronsens, *Begeleidingsfilosofie en methodiekb beschrijving*, Amsterdam: Stichting Exodus Nederland 2001.

Bulten & Nijman 2009

E. Bulten & H. Nijman, 'Veel psychiatrische stoornissen onder gedetineerden op reguliere afdelingen van penitentiaire inrichtingen', *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2009, 153: A634.

DJI 2009

DJI, *Jaarbericht 2008. Stap in de goede richting*, Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen 2009.

Emmelot e.a. 2006

R. Emmelot e.a., *Exodus, uittocht uit de criminaliteit?* Bachelorscriptie Criminologie, Universiteit Leiden 2006.

Farrington e.a. 2002

D.P. Farrington e.a., *Evaluation of two intensive regimes for young offenders*. Home Office Research Study No. 239, Londen: Home Office 2002.

Hoogewerf e.a. 2004

N. Hoogewerf, *Exodus; op de goede weg? Een evaluatieonderzoek*, Bachelorscriptie Criminologie, Universiteit Leiden 2004.

Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2007

Inspectie voor Sanctietoepassing, *Stichting Moria Nijmegen. Inspectierapport Doorlichting*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2007.

Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2008

Inspectie voor Sanctietoepassing, *Stichting Exodus Rotterdam. Inspectierapport Doorlichting*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2008.

Inspectierapport voor Sanctietoepassing 2010

Inspectie voor Sanctietoepassing, *Stichting DOOR. Inspectierapport Doorlichting*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2010

Jaarverslag 2004

Jaarverslag Exodus 2004, Leiden: Stichting Exodus Nederland 2005.

Jaarverslag Exodus 2008

Jaarverslag Exodus 2008, Leiden: Vereniging Samenwerkingsverband Exodus Nederland 2009.

Jaarverslag Stichting DOOR 2008

Jaarverslag Stichting DOOR 2008, Middelburg: Stichting DOOR 2009.

Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008

Jaarverslag Stichting Ontmoeting 2008, Houten: Stichting Ontmoeting 2009.

Konings 2006

S. Konings, *De rol van Exodus in het leven van oud-bewoners*, Masterscriptie Criminologie, Universiteit Leiden 2006.

Kool & Vijfhuize 2005

L. Kool & P.J. Vijfhuize, *Exodus, je sleutel naar de samenleving?* Paper in het kader van de Master Criminologie, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht 2005.

Memo Departementale Auditdienst 2010

Memo Departementale Auditdienst naar aanleiding van de audit van Moria, Den Haag: Ministerie van Justitie, Directie Sanctie en Preventiebeleid 12 januari 2010.

Moerings, Van Wingerden & Vijfhuize 2006

M. Moerings, S.G.C. van Wingerden & P.J. Vijfhuize, *Exodus, op de goede weg?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006.

Plan van aanpak 2010

Plan van aanpak Doelgroep 2, opvang van ex-gedetineerden met een intensieve hulpvraag op het gebied van psychosociale en/of verslavingsproblematiek, Middelburg: Stichting DOOR 2010.

Royston 2001

P. Royston, 'Flexible alternatives to the Cox-model, and more', *The Stata Journal* 2001, 1, p. 1-28.

Vijfhuize 2005

P.J. Vijfhuize, *Exodus, en daarna?* Masterscriptie Criminologie, Willem Pompe Instituut, Universiteit Utrecht 2005.

Wartna, Blom & Tollenaar 2008

B.S.J. Wartna, M. Blom & N. Tollenaar, *De WODC-recidivemonitor*, Den Haag: WODC 2008.

Van Wingerden & Moerings 2007

S.G.C. van Wingerden & M. Moerings, 'Het succes van Exodus; evaluatieonderzoek naar resocialisatie en recidive van oud-bewoners', *PROCES* 2007, 1, p. 2-8.

Bijlage 1:

Strafrechtelijke recidive van de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties, uitgestroomd in de periode 1999-2007

Tabel 1: Prevalentie van algemene recidive

	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Exodus	1.142	35,6	47,4	53,9	59,0	61,8	65,3	65,9	67,3	67,3*	67,3
Door	137	42,3	55,6	61,8	67,3	71,4	71,4	71,4	71,4	.	.
Moria	103	49,5	64,1	72,3	73,6	77,4	77,4	82,2	88,1	88,1	.
Ontmoeting	66	30,3	45,6	55,7	55,7	66,8	66,8	66,8	66,8	.	.
Totale groep	1.448	37,0	49,3	56,1	60,7	63,9	66,8	68,0	70,1	70,1	70,1

* De statistieken in het grijs hebben betrekking op een onderzoeksgroep kleiner dan 15 personen.
Met deze cijfers kunnen geen betrouwbare uitspraken over de recidive worden gedaan.

Tabel 2: Prevalentie van ernstige recidive

	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Exodus	1.142	32,1	42,7	48,0	52,2	54,5	56,8	58,5	58,5	58,5	58,5
Door	137	37,2	48,3	51,6	54,4	58,4	62,2	62,2	62,2	.	.
Moria	103	47,6	60,2	67,0	68,4	70,3	70,3	73,0	73,0	73,0	.
Ontmoeting	66	24,2	39,8	50,1	52,6	58,5	58,5	58,5	58,5	.	.
Totale groep	1.448	33,4	44,3	49,8	53,6	56,1	58,2	60,0	60,0	60,0	60,0

Tabel 3: Prevalentie van zeer ernstige recidive

	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Exodus	1.142	7,4	10,9	13,8	17,2	19,0	21,3	22,9	27,2	27,2	27,2
Door	137	9,5	13,2	16,8	16,8	21,9	21,9	21,9	21,9	.	.
Moria	103	10,7	14,6	17,0	17,0	17,0	19,4	22,4	22,4	22,4	.
Ontmoeting	66	4,6	9,3	9,3	15,6	19,8	25,1	25,1	25,1	.	.
Totale groep	1.448	7,7	11,3	14,1	17,0	19,1	21,4	23,1	26,7	26,7	26,7

Tabel 4: Prevalentie van speciale recidive

	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Exodus	1.142	14,8	19,4	22,4	24,9	27,1	29,5	30,0	30,0	30,0	30,0
Door	137	16,1	23,6	27,4	28,9	30,9	30,9	30,9	30,9	.	.
Moria	103	20,4	26,3	31,9	33,5	35,2	35,2	35,2	46,0	46,0	.
Ontmoeting	66	15,2	22,9	29,6	34,2	34,2	34,2	34,2	34,2	.	.
Totale groep	1.448	15,3	20,5	23,9	26,3	28,4	30,3	30,7	32,5	32,5	32,5

Bijlage 2:

Recidivefrequentie van recidivisten onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007

*Tabel 1: Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten;
naar aanleiding van een misdrijf*

	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	2,2	2,8
Door	137	2,2	2,7
Moria	103	2,3	2,9
Ontmoeting	66	2,8	4,4
Totale groep	1.448	2,2	2,9

*Tabel 2: Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten;
naar aanleiding van een ernstig misdrijf*

	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	1,9	2,4
Door	137	1,6	2,1
Moria	103	2,1	2,6
Ontmoeting	66	2,4	3,7
Totale groep	1.448	1,9	2,5

*Tabel 3: Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten;
naar aanleiding van een zeer ernstig misdrijf*

	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	0,2	0,3
Door	137	0,3	0,3
Moria	103	0,2	0,3
Ontmoeting	66	0,2	0,3
Totale groep	1.448	0,2	0,3

*Tabel 4: Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten voor de recidivisten;
naar aanleiding van hetzelfde type misdrijf als bij de uitgangszaak*

	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	0,8	1,0
Door	137	0,7	1,0
Moria	103	1,1	1,3
Ontmoeting	66	1,4	1,9
Totale groep	1.448	0,9	1,1

Bijlage 3:

Recidiveomvang onder de oud-bewoners van de vier nazorgorganisaties uitgestroomd in de periode 1999-2007

Tabel 1: Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 bewoners

Organisatie	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	79	134
Door	137	91	150
Moria	103	116	185
Ontmoeting	66	83	200
Totale groep	1.448	83	142

*Tabel 2: Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 bewoners;
naar aanleiding van een ernstig misdrijf*

Organisatie	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	69	115
Door	137	69	117
Moria	103	104	168
Ontmoeting	66	73	168
Totale groep	1.448	71	121

*Tabel 3: Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 bewoners;
naar aanleiding van een zeer ernstig misdrijf*

Organisatie	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	8	13
Door	137	12	17
Moria	103	12	17
Ontmoeting	66	5	12
Totale groep	1.448	9	14

*Tabel 4: Totaal aantal nieuwe justitiecontacten per 100 bewoners;
naar aanleiding van hetzelfde type misdrijf als bij de uitgangszaak*

Organisatie	N	na 1 jaar	na 2 jaar
Exodus	1.142	30	49
Door	137	31	54
Moria	103	55	82
Ontmoeting	66	42	86
Totale groep	1.448	32	54

Bijlage 4:

Recidiveprevalentie naar wijze van uitstroom (totale groep)

Tabel 1: Prevalentie van algemene recidive naar afmakers/afhakers

	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Totaal (N=1.448)	N										
Weggestuurd voordat het programma af was	574	49,5	63,3	69,8	73,3	77,2	78,9	78,9	82,0	82,0*	82,0
Vrijwillig uitgestroomd voordat programma af was	173	39,3	53,7	59,6	65,4	68,8	68,8	68,8	68,8	.	.
Programma wel afgemaakt	521	20,9	31,2	38,8	44,2	46,6	52,0	56,0	56,0	56,0	56,0
Onbekend	180	41,1	52,9	59,3	64,8	67,7	69,6	69,6	69,6	69,6	.
Exodus (N=1.142)	N										
Weggestuurd voordat het programma af was	470	50,5	63,7	70,1	74,4	78,0	80,0	80,0	82,0	82,0	82,0
Vrijwillig uitgestroomd voordat programma af was	156	36,5	49,8	56,4	62,9	66,7	66,7	66,7	66,7	.	.
Programma wel afgemaakt	474	20,3	30,5	37,1	42,7	44,5	50,7	52,5	52,5	52,5	52,5
Onbekend	42	38,1	47,6	54,2	58,8	58,8	64,0	64,0	64,0	64,0	.
Door (N=137)											
Weggestuurd voordat het programma af was	1	.	100	.	.	.	.	.	.	.	.
Vrijwillig uitgestroomd voordat programma af was	0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Programma wel afgemaakt	0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Onbekend	136	42,7	55,3	61,5	67,1	71,2	71,2	71,2	71,2	.	.
Moria (N=103)											
Weggestuurd voordat het programma af was	58	55,2	72,4	76,4	76,4	76,4	76,4	76,4	84,2	84,2	.
Vrijwillig uitgestroomd voordat programma af was	8	75,0	100	.	.	.	.	.	.	.	.
Programma wel afgemaakt	37	35,1	43,2	59,6	63,3	72,5	.	81,6	.	.	.
Onbekend		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Ontmoeting (N=66)											
Weggestuurd voordat het programma af was	45	33,3	46,8	56,5	56,5	71,0	.	71,0	71,0	.	.
Vrijwillig uitgestroomd voordat programma af was	9	55,6	77,8	77,8	.	.	77,8	.	.	.	.
Programma wel afgemaakt	10	.	20,0	40,0	40,0	40,0	.	.	.	.	.
Onbekend	2	.	0,0	.	0,0	.	.	.	.	.	.

* De statistieken in het grijs hebben betrekking op een onderzoeksgroep kleiner dan 15 personen.
Met deze cijfers kunnen geen betrouwbare uitspraken over de recidive worden gedaan.

Tabel 2: Prevalentie van algemene recidive naar verblijfsduur

Verblijfsduur	Observatieperiode in jaren										
	N	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
minder dan maand	204	55,9	67,7	76,4	81,1	82,8	83,9	83,9	83,9	83,9	.
maand-kwartaal	357	47,3	64,0	70,2	73,8	76,7	78,7	78,7	81,4	81,4	81,4
kwartaal-half jaar	344	36,1	50,2	57,3	62,2	66,5	68,3	69,6	69,6	69,6	69,6
half jaar-jaar	362	24,0	32,1	37,9	44,4	47,0	52,2	56,8	61,1	61,1	.
meer dan 1 jaar	169	21,9	30,9	37,2	39,3	40,7	44,7	44,7	44,7	44,7	.
onbekend	12	33,3	50,0	58,3	58,3	77,8	77,8	77,8	.	.	.

Bijlage 5:

Recidiveprevalentie onder oud-bewoners van Exodus; uitgesplitst naar Exodushuis, justitieel kader en sanctie

Tabel 1: Prevalentie van algemene recidive naar Exodushuis

Exodushuis	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Alkmaar	151	34,4	50,0	56,8	60,8	61,9	66,2	66,2	68,8	68,8*	68,8
Amsterdam	170	37,7	47,1	55,9	62,6	66,1	66,1	66,1	66,1	.	.
Den Bosch	76	30,3	38,8	38,8	46,3	46,3	52,3	52,3	52,3	.	.
Den Haag	159	35,9	47,6	54,4	59,1	60,5	66,6	66,6	66,6	.	.
Drenthe	35	45,7	62,9	62,9	69,1	69,1	.	.	.	.	.
Groningen	107	32,7	44,1	50,0	53,1	57,3	57,3	57,3	57,3	.	.
Leiden	105	44,8	56,4	66,6	72,5	76,2	76,2	76,2	.	.	.
Rotterdam	107	34,6	45,0	48,4	57,0	60,3	64,3	64,3	.	.	.
Utrecht	178	37,6	51,2	58,4	60,3	64,6	69,2	71,4	71,4	71,4	.
Venlo	44	11,4	20,7	27,2	35,3	35,3	35,3	.	.	.	.

* De statistieken in het grijs hebben betrekking op een onderzoeksgroep kleiner dan 15 personen. Met deze cijfers kunnen geen betrouwbare uitspraken over de recidive worden gedaan.

Tabel 2: Prevalentie van algemene recidive naar justitieel kader

Justitieel kader	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vrijwillig	373	36,5	49,4	55,0	58,6	60,8	64,0	64,0	67,2	67,2	.
Eerst justitieel, daarna vrijwillig	218	23,0	31,9	37,7	45,4	47,9	54,6	54,6	54,6	.	.
Justitieel kader	523	40,2	52,7	60,3	66,0	69,2	71,7	72,8	72,8	72,8	72,8

Tabel 3: Prevalentie van algemene recidive naar verblijfstitel

Sanctie	N	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Penitentiair Programma	372	27,7	38,9	45,7	53,5	54,1	56,3	56,3	56,3	56,3	56,3
Bijzondere voorwaarden	249	43,8	53,8	62,9	68,8	74,7	78,3	78,3	78,3	78,3	.
PIJ	20	40,0	70,0	80,0	80,0	80,0	80,0	90,0	90,0	.	.
ISD/SOV	35	62,9	80,0	80,0	80,0	.	.	.	.	.	.
Vrijwillig	382	36,7	49,5	55,1	58,6	60,8	64,0	64,0	67,3	67,3	.
Eerst justitieel, daarna vrijwillig	36	25,0	33,3	38,9	44,4	50,2	57,0	57,0	57,0	.	.
Overig	35	31,7	40,6	40,6	.	.	.	.	.	.	.

In de boekenreeks van de Graduate School of Legal Studies van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden, zijn in 2009 en 2010 verschenen:

- MI-156 N.M. Dane, *Overheidsaansprakelijkheid voor schade bij legitiem strafvorderlijk handelen*, (diss. Leiden), Tilburg: Celsus juridische uitgeverij 2009, ISBN 978 90 8863 034 7
- MI-157 G.J.M. Verburg, *Vaststelling van smartengeld*, (diss. Leiden) Deventer: Kluwer 2009
- MI-158 J. Huang, *Aviation Safety and ICAO*, (diss. Leiden) 2009 ISBN-13 978 90 4113 115 7
- MI-159 J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers & H. Vording (red.), *Terugkoppeling in het belastingrecht*, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2008, ISBN 978 90 6476 326 7
- MI-160 J.L.M. Gribnau, *Soevereiniteit en legitimiteit: grenzen aan (fiscale) regelgeving*, (oratie Leiden), Sdu Uitgevers 2009, ISBN 978 90 6476 325 0
- MI-161 S.J. Schaafsma, *Intellectuele eigendom in het conflictenrecht. De verborgen conflictregel in het beginsel van nationale behandeling* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2009, ISBN 978 90 13 06593 0
- MI-162 P. van Schijndel, *Identiteitsdiefstal*, Leiden: Jongbloed 2009
- MI-163 W.B. van Bockel, *The ne bis in idem principle in EU law*, (diss. Leiden), Amsterdam: Ipskamp 2009, ISBN 978 90 90 24382 5
- MI-164 J. Cartwright, *The English Law of Contract: Time for Review?*, (oratie Leiden), Leiden 2009.
- MI-165 W.I. Koelwijn, *Privacy en politiegegevens. Over geautomatiseerde normatieve informatie-uitwisseling*, (diss. Leiden), Leiden: Leiden University Press 2009, ISBN 9 789087 28070 3
- MI-166 S.R.M.C. Guèvremont, *Vers un traitement équitable des étrangers extracommunautaires en séjour régulier. Examen des directives sur le regroupement familial et sur les résidents de longue durée*, (diss. Leiden), Zutphen: Wöhrmann Printing Service 2009, ISBN 978 90 8570 419 5
- MI-167 A.G. Castermans, I.S.J. Houben, K.J.O. Jansen, P. Memelink & J.H. Nieuwenhuis (red.), *Het zwijgen van de Hoge Raad*, Deventer: Kluwer 2009, ISBN 978 90 13 07029 3
- MI-168 P.M. Schuyt, *Verantwoorde straftoemeting*, (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2009, ISBN 978 90 1307 156 6
- MI-169 P.P.J. van der Meij, *De driehoeksverhouding in het strafrechtelijk vooronderzoek*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2010, ISBN 978 90 1407 158 0
- MI-170 M.V. Polak (red.), *Inbedding van Europese procesrechtelijke normen in de Nederlandse rechtsorde*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2010, ISBN 978 90 6916 714 5
- MI-171 E. Koops, *Vormen van subsidiariteit. Een historisch-comparatistische studie naar het subsidiariteitsbeginsel bij pand, hypotheek en borgtocht*, (diss. Leiden), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010, ISBN 978 90 8974 259 9
- MI-172 H.H. Kielman, *Politiele gegevensverwerking. Naar een effectieve waarborging*, (diss. Leiden 2010). ISBN 978 90 8570 503 1
- MI-173 K. Siewicz, *Towards an Improved regulatory Framework of Free Software. Protecting user freedoms in a world of software communities and eGovernments*, (diss. Leiden 2010). ISBN 978 83 930580 0 6
- MI-174 Laurens Mommers, Hans Franken, Jaap van den Herik, Franke van der Klaauw, Gerrit-Jan Zwenne (red.) *Het binnenste buiten*. (Liber amicorum prof. mr. A.H.J. Schmidt Leiden). Leiden: eLaw@leiden 2010. ISBN 978 83 815196 1 8
- MI-175 R. Ong, *Mobile Communication and the protection of children*, (diss. Leiden), Leiden: Leiden University Press 2010, ISBN 978 90 8728 080 2
- MI-176 M. P. Lycklama à Nijeholt, *Goodwill and value creation of acquisitions*, (diss. Leiden 2010). ISBN 978 90 9025 290 2
- MI-177 M.K.G. Tjepkema, *Nadeelcompensatie op basis van het égalitébeginsel. Een onderzoek naar nationaal, Frans en Europees recht*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2010 ISBN, 978 90 8728 098 7
- MI-178 J.H. Crijns, *De strafrechtelijke overeenkomst. De rechtsbetrekking met het Openbaar Ministerie op het grensvlak van publiek- en privaatrecht*, (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2010, ISBN 978 90 1307 662 2
- MI-179 M.B. Voulon, *Automatisch contracteren*, (diss. Leiden), Leiden University Press 2010, ISBN 978 90 8728 098 7.

- MI-180 B.J. de Vos, *Horizontale werking van grondrechten. Een kritiek*, (diss. Leiden), (in druk).
- MI-181 S. van Wingerden, D. Alberda, M. Moerings, B. Wartna & J. van Wilsem, *Recidive en nazorg. Een onderzoek onder oud-bewoners van Exodus, DOOR, Moria & Ontmoeting*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010. ISBN 90 978 8974 316 9

Zie voor de volledige lijst van publicaties: www.law.leidenuniv.nl/onderzoek